

Maakunnalliset ilmastostrategiat

Haasteesta mahdollisuudeksi

Jaana Sorvali

Maakunnalliset ilmastostrategiat

Haasteesta mahdollisuudeksi

Jaana Sorvali

Helsinki 2012

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 27 | 2012
Ympäristöministeriö
Ympäristönsuojeluosasto

Taitto: Marianne Laune
Kansikuva: Aarno Torvinen/YHA Kuvapankki

Julkaisu on saatavana vain internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

Helsinki 2012

ISBN 978-952-11-4119-5 (PDF)
ISSN 1796-170X (verkkokj.)

ESIPUHE

Alueellinen ja paikallinen ilmastopolitiikka on kehittynyt ja voimistunut viimeisten 10–15 vuoden kuluessa. Noin 40 % kunnista tekee suunnitelmallista ilmastotyötä. Erilaiset kampanjat ja ohjelmat tuovat työhön tukea ja osaamista. Maakuntien ilmastotyön merkittävin vauhdittaja on ollut vuoden 2008 ilmasto- ja energiastrategian linjaus, jossa valtioneuvosto edellyttää, että maakunnat laativat omat ilmasto- ja energiastrategiansa.

Ympäristöministeriö on tilannut käsillä olevan maakuntien strategiatyön kartoituksen. Kansallisen ilmastopolitiikan laajan kuvan ymmärtämiseksi ja työn kehittämiseksi on hyödyllistä hahmottaa maakuntien strategiatyön kokonaisuus: miten strategiat ovat syntyneet, mitä ne sisältävät ja miten strategioiden linjaukset etenevät kohti toimeenpanoa. Työn kuluessa kohdattujen sekä toimeenpanovaiheen haasteiden tunnistaminen on myös tärkeää.

Maakunnat ovat vastanneet aktiivisesti pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiassa esitettyyn haasteeseen. Lokakuussa 2012 oli kymmenellä 18 maakunnasta valmis strategia ja kuudessa valmistelutyö oli käynnistetty. Kahdessa maakunnassa ilmasto- ja energiapolitiikkaa käsitellään osana maakunnan muuta ohjelmallista työtä.

Selvitys pureutuu strategiaprosessien sisältöön: päästölaskentaan, osallistavaan valmisteluun, tavoitteiden asettamiseen, toimenpiteiden määrittelyyn jne. Strategiavalmisteluista vastanneiden asiantuntijoiden haastatteluista nousee maakuntien ilmastotyön analyysi. Maakuntajohtajien näkemykset täydentävät kuvaa maakuntatyön kokonaisuuden ja politiikan näkökulmasta.

Käsillä oleva raportti tarjoaa kartoituksen ohella myös suosituksia jatkotyölle. Monet suositukset perustuvat maakuntien vahvuuksien hyödyntämiselle ja osallistavan työtavan mahdollisuuksiin. Osa suosituksista kohdistuu kansallisen tason toimijoihin. Selvityksen tekijä vastaa esittämistään johtopäätöksistä ja suosituksista.

Jaana Sorvali ansaitsee kiitokset työstään, samoin haastatteluihin aikaansa antaneet maakuntajohtajat ja ilmastoasiantuntijat. Yhteistyö tekijän kanssa on ollut antoisaa.

Helsingissä
5.12.2012

Pirkko Heikinheimo
Ylitarkastaja
Ympäristöministeriö

SISÄLLYS

Esipuhe	3
1 Johdanto	7
1.1 Selvityksen tausta ja tarkoitus	7
1.2 Selvityksen aineisto	8
1.3 Aiempaa tutkimusta	8
1.4 Maakuntaliittojen tehtävät	9
1.5 Kansallinen ja kansainvälinen ilmastopolitiikka	9
2 Maakunnalliset ilmastostrategiat: prosessi	11
2.1 Ilmastostrategiaprosessit	11
2.2 Ilmastostrategiatyötä laajassa yhteistyössä	16
2.3 Päästölaskenta ilmastostrategioiden taustalla	20
2.4 Viestintä ilmastostrategiaprosessien aikana	23
3 Maakunnalliset ilmastostrategiat: sisältö	24
3.1 Ilmastostrategioiden visiot ja tavoitteet	24
3.2 Ilmastostrategioiden päästövähennystavoitteet	27
4 Maakunnalliset ilmastostrategiat: toimeenpano ja seuranta	30
4.1 Toimeenpanon koordinointi	30
4.2 Ilmastostrategioiden toimeenpanon seuranta ja päivittäminen	34
4.3 Ilmastotyö maakuntaliitoissa	34
4.4 Yhteistyö ilmasto- ja energia-asioissa	35
5 Maakuntajohtajien roolista ja näkemyksistä	36
5.1 Maakuntajohtajien näkemyksiä Ilmastopolitiikan ja ilmastostrategia- työn merkityksestä	36
5.2 Maakuntaliitot ilmastotoimijoina	37
6 Yhteenveto: haasteesta mahdollisuudeksi	40
6.1 Maakunnallisen ilmastotyön yleiskuva ja vertailtavuus	40
6.2 Maakunnallisen ilmastotyön hyödyt ja maakunnallinen ilmastotyö jatkossa	44
7 Lopuksi	45
Liite I: ehdotuksia jatkotutkimukselle	46
Lähteet	47
Kuvailulehti	49
Presentationsblad	50
Documentation page	51

1 Johdanto

1.1

Selvityksen tausta ja tarkoitus

Työn tarkoituksena on selvittää maakunnallisen ilmastostrategiatyön yleiskuvaa; ilmastostrategiatyön tilannetta Suomen maakunnissa, strategiaprosessia, sisältöä, strategioiden vertailukelpoisuutta toisiinsa nähden sekä suhdetta kansallisiin tavoitteisiin. Selvityksessä tarkastellaan myös ilmastostrategioiden toimeenpanoa ja seurantaa. Maakuntien poliittista tahtotilaa on selvitetty maakuntajohtajien näkökulmia avaamalla.

Ilmastostrategioita on tehty maakunnallisella tasolla ensimmäistä kertaa, ja tämä selvitys tarjoaa suosituksia maakunnallisen ilmastostrategiatyön kehittämiseksi. Selvitys on ympäristöministeriön tilaama. Käsillä olevaan selvitykseen liittyy kiinteästi maa- ja metsätalousministeriön tilaama selvitys maakuntien ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvistä toimista (Sorvali 2012). Selvitykset tehtiin yhtä aikaa, ja sopeutumisselvityksen pohjalla olevaan kyselyyn vastasivat samat maakuntaliittojen virkamiehet joita haastateltiin käsillä olevaa laajempaa työtä varten.

Työssä käsitellään ainoastaan vuonna 2008 julkaistun kansallisen ilmasto- ja energiastrategian jälkeen tehtyjä strategioita, koska yhtenä selvityksen tarkoituksena on pohtia kansallisten ja maakunnallisten tavoitteiden yhteneväisyyttä. Energiastrategioita maakuntaliitot ovat tehneet jo tätä ennen, esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla (Hyvinvointia energiasta, Pohjois-Pohjanmaan energiastrategia 2015), Pohjois-Karjalassa (Pohjois-Karjalan bioenergiaohjelma 2015) sekä Pirkanmaalla (Pirkanmaan energiaohjelma). Ilmastoteema on alkanut näkyä maakunnallisessa strategia- ja ohjelmatyössä varsinaisesti vasta kansallisen ilmasto- ja energiastrategian julkaisemisen jälkeen.

Maakunnissa, joissa erillistä ilmasto- ja energiastrategiaa ei tehdä, on keskusteltu maakunnan ilmastotyöstä yleisesti ja syistä, jotka ovat johtaneet päätökseen olla laatimatta strategiaa. Niiden maakuntien kanssa, joissa strategiatyö on kesken tai valmisteilla, oli mahdollista käydä läpi lähestulkoon samat teemat kuin niiden joissa strategia on jo valmistunut.

Tämä selvitys ei kerro, missä maakunnassa on tehty ”paras” ilmastostrategia. Tämä olisikin mahdoton tehtävä, koska missään ei ole yhteisesti määritetty mitä ilmastostrategiatyöllä olisi pitänyt tavoitella.

Suomessa on tehty myös paljon arvokasta seudullista ilmastostrategiatyötä maakunnallisen ja kunnallisen strategiatyön lisäksi. Tässä selvityksessä tarkoituksena on kartoittaa nimenomaan maakunnallista ilmastostrategiatyötä, ja siitä syystä esimerkiksi seudullista työtä ei ole otettu huomioon, vaikka sen mukaan ottaminen olisikin tehnyt tarkastelusta kokonaisvaltaisemman kuvauksen Suomen ilmastostrategiatyöstä.

Selvityksen aineisto

Tutkimuksessa käytetään kahdenlaista aineistoa. Maakunnalliset ilmastostrategia-asiakirjat muodostavat tutkimuksen aineiston ensimmäisen osan. Aineiston toisen osan muodostavat maakuntajohtajien ja maakuntaliittojen ilmastotyöstä vastaavien virkamiesten haastattelut. Selvitystä varten haastateltiin kaikkia Suomen maakuntajohtajia sekä virkamiehiä jokaisesta maakuntaliitosta.

Kaikkien maakuntien kanssa on käyty keskustelu samaan kysymysluetteloon perustuen, vaikka strategiatyö onkin eri maakunnissa eri vaiheissa. Haastatteluissa käytettiin yhdenmukaista perusrunkoa kuitenkin niin, että maakuntajohtajien ja virkamiesten kysymykset olivat erilaisia. Haastattelurunko ei kuitenkaan rajoittanut keskusteluja, vaan haastattelutilanteessa käytiin läpi kaikki tematiikkaan liittyvät, esille tulleet asiat. Virkamiehet saivat kysymysrunгон etukäteen sähköpostitse, maakuntajohtajille kysymyksiä ei lähetetty etukäteen. Maakuntajohtajat ja virkamiehet haastateltiin erikseen. Haastattelut tehtiin elokuun ja lokakuun välisenä aikana vuonna 2012.

Aiempaa tutkimusta

Maakunnallisia ilmastostrategioita koko Suomen mittakaavassa tai maakuntajohtajien näkemyksiä ilmastotematiikasta ei ole aikaisemmin tutkittu. Himanen et al. (2012) on ympäristöministeriölle laaditussa raportissa selvittänyt kolmen pohjoisen maakunnan (Lappi, Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu) ilmastostrategian tekoprosessia haastattelujen avulla. Käsillä olevan selvityksen voidaankin katsoa jatkavan ja laajentavan tätä maakunnallisten ilmastostrategiaprosessien analyysiä.

Kansainvälistä tutkimusta ei ole tämän selvityksen tarpeisiin käyty läpi, mutta ainakin tieteellisessä artikkelikokoelmajulkaisu Climate Policyssä ilmestyi vuonna 2012 artikkeli (Wolkinger et al. 2012), jossa tuodaan julki Itävallassa sijaitsevan Styrian maakunnassa testattu ilmastostrategiamalli. Artikkelissa tuodaan esille myös maakunnallisen ja alueellisen ilmastotyön haasteita.

Kunnallista ilmastotyötä on tutkittu maakunnallista enemmän. Riitta Savikko kokosi vuonna 2009 Kuntaliiton toteuttaman kyselyn tulokset ilmastopolitiikasta Suomen kunnissa. Anu Kerkkäsen vuonna 2010 ilmestyneessä väitöskirjassa selvitettiin yhtenä kolmesta osatutkimuksesta Kuntaliiton koordinoiman Kuntien ilmastokampanjan luomaa ilmastotyön kehikkoa. Kerkkänen on niinikään koonnut yhteen kuntien luottamushenkilöiden ja virkamiesten näkemyksiä ilmastokysymyksestä Kuntaliiton vuonna 2011 julkaistussa raportissa. Lotta Mattssonin (2012) Kuntaliitolle tekemä selvitys kuntien ilmastotyöstä kartoittaa kuntien ilmastotyön kehittymistä Savikon koostaman selvityksen jälkeiseltä ajalta. Aiheeseen liittyy myös Raija Volkin (2008) ilmasto- ja energiapoliittisen tulevaisuusselonteon tausta-aineistoksi tilattu selvitys ilmastopolitiikasta ja alueista.

Maakuntaliittojen tehtävät

Vuoden 2011 alusta alkaen Manner-Suomessa on ollut 18 maakuntaa, kun Itä-Uudenmaan ja Uudenmaan maakunnat yhdistyivät. Maakunnan liitto on alueensa lakisääteinen kuntayhtymä, jossa jokaisen kunnan on oltava jäsen. Liitoilla on kaksi lakisääteistä päätehtävää: alueiden kehittäminen ja maakuntakaavoitus. Liitot ovat alueensa keskeisiä kansainvälisiä toimijoita ja ne vastaavat suurilta osin EU:n rakennerahasto-ohjelmista. Maakunnan liitto on alueensa merkittävin edunvalvoja ja liitoille kuuluu myös alueen kulttuuriin ja perinteisiin liittyviä tehtäviä. Maakuntaliittoja johtaa maakuntavaltuusto ja maakuntahallitus, jonka apuna toimii liiton toimisto maakuntajohtajan johdolla. (Kuntaliitto 2012a).

Maakuntaliittojen keskeiset tehtävät on määritelty aluekehittämistehtävän puolelta laissa alueiden kehittämisestä (1651/2009), jonka viidennessä pykälässä mainitaan: ”Alueiden kehittämiseen liittyvien tehtävien hoitamisesta maakunnassa vastaa maakunnan liitto aluekehittämisviranomaisena.” Käsillä olevan selvityksen kannalta merkityksellinen on myös saman lain kymmenes pykälä, jossa todetaan muun muassa seuraavaa: (Maakunnan liitto vastaa...) ”...alueellisten laaja-alaisten luonnonvarojen ja ympäristöä koskevien suunnitelmien osalta suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan suunnittelun kanssa.” Maakuntakaavoituksen osalta maakuntaliiton tehtävät on määritetty maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999).

Kansallinen ja kansainvälinen ilmastopoliittika

Kansainvälisen ilmastopoliittikan syntyä on ajoitettu muun muassa 1972 Tukholmassa pidettyyn YK:n ympäristöhuippukokoukseen ja 80-luvun lopussa julkaistuu ja termin *kestävä kehitys* lanseeranneeseen Brundtlandin raporttiin. Vuosi 1992 ja Rio de Janeiron huippukokous on laskettava ilmastopoliittikan alkuvaiheen merkkivuosien joukkoon. Tällöin YK:n ilmastomuutosta koskeva puitesopimus (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC)¹ avattiin allekirjoituksille. (Heikkilä 2009.) Vuonna 1997 Kiotossa niin kutsutun Kioton pöytäkirjan hyväksyminen aloitti vuorostaan ilmastopoliittikan varsinaisen toimeenpanotyön. Pöytäkirjassa sovittiin EU:lle yhteinen päästövähennystavoite vuosille 2008–2012: 8 %:n vähennys vertailuvuoden 1990 päästötasosta (Kyoto Protocol 1998). Suomelle tämä tarkoitti EU:n sisäisen taakanjaon mukaisesti kasvihuonekaasupäästöjen jäädyttämistä vertailuvuoden 1990 tasolle. Nyt, 15 vuotta Kioton pöytäkirjan hyväksymisen jälkeen, kansainväliset ilmastositoumukset ovat muuttumassa Suomessa myös alueellisiksi strategioiksi ja toimintaohjelmiksi.

Suomessa ilmastopoliittika on hajautettu eri ministeriöiden toimivallan alle, ja tällä hetkellä työ- ja elinkeinoministeriö vastaa ilmastopoliittikan kansallisen valmistelun kokonaisuudesta, ympäristöministeriö ilmastoneuvotteluista sekä maa- ja metsätalousministeriö ilmastomuutokseen sopeutumisesta. Kukin ministeriö vastaa toimialaansa kuuluvien ilmastokysymysten käsittelystä (YM 2011). Etenkin vuoden 2011 eduskuntavaalien jälkeen käytiin keskustelua ilmastopoliittikan kokoamisesta yhden ministeriön hallinnon alle, mutta nämä keskustelut eivät johtaneet muutoksiin ilmastopoliittikan kansallisessa hoitamisessa.

¹ Käytän termiä ”ilmastopoliittika”, kun viitään YK:n ilmastomuutosta koskevaan puitesopimukseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö antoi vuonna 2001 ensimmäisen pitkän ajan ilmasto- ja energiastrategian selontekona eduskunnalle, ja strategiaa on päivitetty vuosina 2005 ja 2008 (TEM 2008a). Tätä kirjoitettaessa uusi päivitysprosessi on parhaillaan käynnissä. Suomen ilmasto- ja energiapolitiikkaa ohjaavat vahvasti kansainväliset sitoumukset sekä EU:n sisällä tehdyt linjaukset, joiden saattamista kansallisiksi toimiksi työ- ja elinkeinoministeriössä käynnissä oleva strategiatyö on.

Maakunnallisesta ja seudullisesta ilmasto- ja energiastrategiatyöstä kansallinen ilmasto- ja energiastrategia² toteaa seuraavaa:

”Valtioneuvosto edellyttää, että maakunnat ja kaupunkiseudut laativat omat ilmasto- ja energiastrategiansa sekä niiden toteutusohjelmat valtakunnallisen ilmasto- ja energiastrategian pohjalta.”³ (TEM 2008b, 106.)

Kansallisen ilmasto- ja energiastrategian lisäksi kansallisesta ilmastotyöstä on otettava huomioon valtioneuvoston vuonna 2009 eduskunnalle antama tulevaisuusselonteko ilmasto- ja energiapolitiikasta (VNK 2009), jossa esitettiin vuoteen 2050 saakka ulottuvia näkökulmia kansalliseen ilmastomuutoksen hallintaan. Tulevaisuusselonteossa otettiin kansalliseksi lähtökohdaksi vähintään 80 %:n päästövähennystavoite vuoteen 2050 mennessä, vuoden 1990 tasosta osana kansainvälistä yhteistyötä.

---

² ”Kansallinen ilmasto- ja energiastrategia” viittaa valtioneuvoston vuoden 2008 Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiaan erotuksena maakunnallisista ja alueellisista strategioista tai muina vuosina annetuista pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategioista.

³ Kirjaus tuli strategiaan ministerityöryhmän aloitteesta.

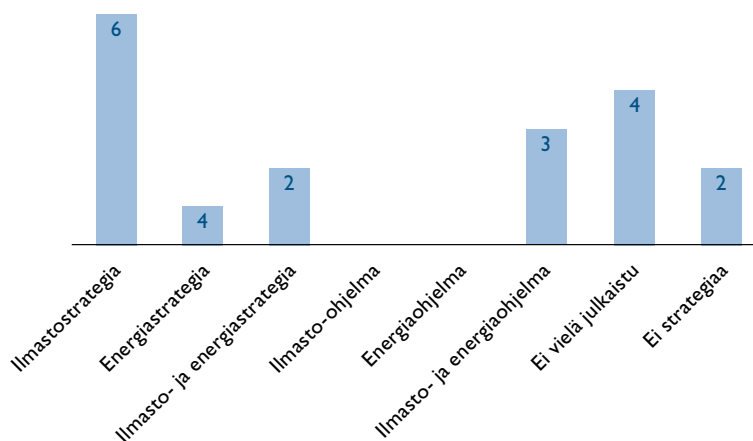
2 Maakunnalliset ilmastostrategiat: prosessi

2.1

Ilmastostrategiaprosessit

Strategia vai ohjelma?

Maakunnalliset ilmastostrategiat on nimetty hyvin erilaisilla tavoilla. Kuusi maakuntaa on tehnyt ilmastostrategian, kaksi maakunnista ilmasto- ja energiastrategian, yhdessä maakunnassa on tehty erilliset ilmasto- ja energiastrategiat. Kolmessa maakunnassa on tehty ilmasto- ja energiaohjelma (ks. kaavio 1).

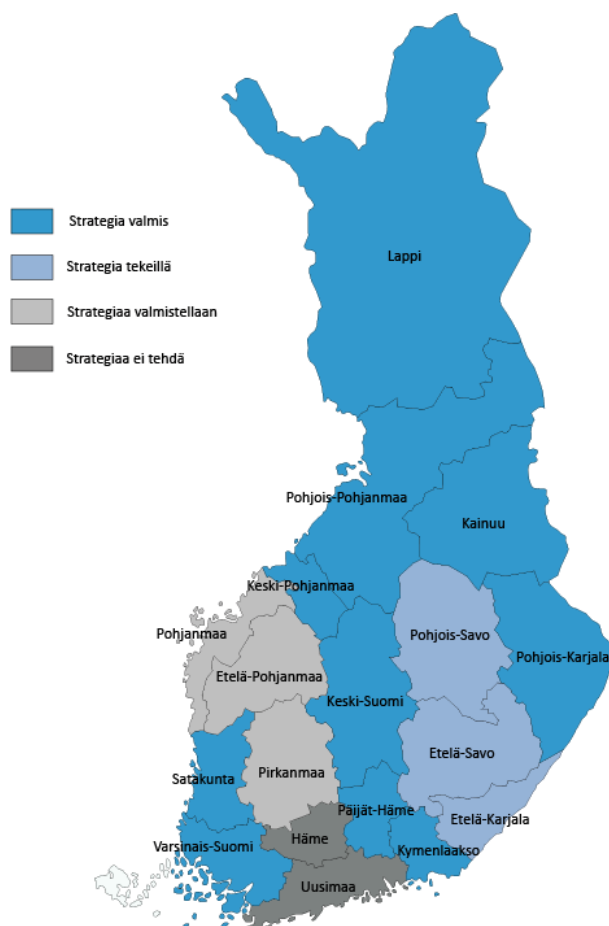

Kaavio 1. Strategiat ja ohjelmat. Kaaviossa näkyy jako niiden 12 strategian tai ohjelman mukaan, jotka on jo nimetty. Etelä-Karjala on laskettu mukaan, vaikka asiakirja ei olekaan vielä tätä kirjoitettaessa lopullinen. Varsinais-Suomessa on tehty ilmasto- ja energiastrategiat erikseen, tästä syystä yhteenlaskettu lukumäärä on 19. Pohjois- ja Etelä-Savo käsitellään yhdessä, koska maakunnat tekevät strategiatyön yhdessä.

Nimi ei oikeastaan kerro paljoakaan, koska energiateema on joka tapauksessa erottamaton osa ilmastopolitiikkaa. Tästä syystä jokaisessa ilmastostrategiassa on käsitelty energiaa hyvin keskeisesti. Sen sijaan ennen kansallisen ilmasto- ja energiastrategian julkaisemista laadituissa maakunnallisissa energiastrategioissa ilmastonmuutoksen hillinnän näkökulma ei ole niin keskeinen. Useasti aiemmin tehty energiastrategia on päivitetty kattamaan myös ilmastoteema. Tässä selvityksessä käytän selvyuden vuoksi jatkossa termiä ”ilmastostrategia” kaikista ilmasto- tai energiastrategioista, -ohjelmista tai näiden yhdistelmistä.

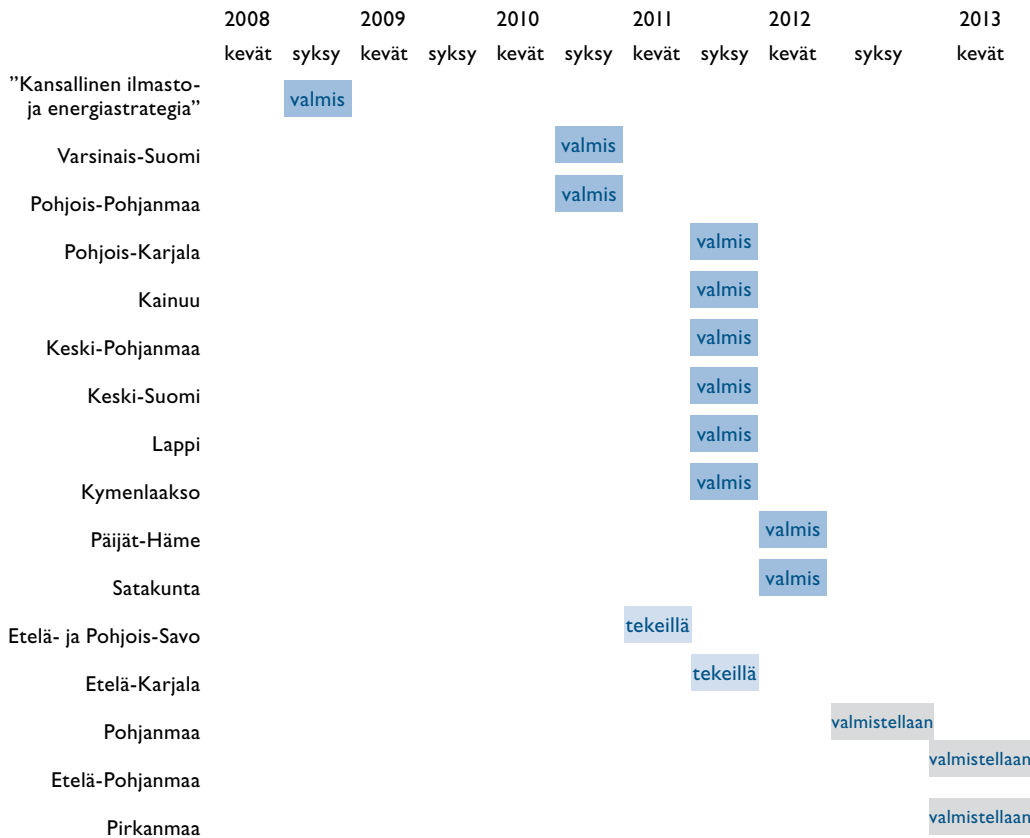
Kaikki maakunnat mukana ilmastotyössä

Tätä kirjoitettaessa lokakuussa 2012 kymmenen maakuntaa 18:sta on tehnyt maakunnallisen ilmastostrategian, kolmessa maakunnassa työ on kesken ja kolmessa maakunnassa työn aloittamista valmistellaan. Kaksi maakuntaa on päättänyt, ettei erillistä ilmastostrategiaa tehdä (Häme ja Uusimaa). Maakuntien tilanne on esitetty Kartassa 1. Ahvenanmaa on rajattu tämän selvityksen ulkopuolelle. Kaiken kaikkiaan 16 maakuntaa on tehnyt tai tekemässä erillisen ilmastostrategian.

I. Maakuntien tilanne ilmastostrategiatyössä lokakuussa 2012.

Strategian puuttuminen tai päätös siitä, ettei strategiaa maakunnassa tehdä, ei merkitse, etteikö maakunnassa tehtäisi ilmastotyötä. Maakunnista Uusimaa ja Häme ovat päättäneet olla tekemättä erillistä ilmastostrategiaa. Päätöstä perusteltiin molemmissa maakunnissa sillä, että ilmasto- ja energia-asioiden ottaminen suoraan maakuntaohjelmaan antaa niille enemmän painoarvoa kuin erillinen strategia, ja tällä tavalla resurssit ovat tehokkaammassa käytössä. Uudellamaalla ilmastostrategiaprosessi itse asiassa aloitettiin jo ennen kansallisen ilmasto- ja energiastategian julkistamista, ja työtä varten perustettiin ohjaus- ja asiantuntijaryhmä. Samaan aikaan liitossa tehtiin maakuntaohjelmaa, jossa pohdittiin samoja teemoja lähestulkoon samalla asiantuntijoiden kokoonpanolla. Ilmastostrategiaprosessi keskeytettiin, mutta liitossa on tästä huolimatta laskettu maakunnan päästöjä jo useampana vuonna. Uudellamaalla on lisäksi käyty keskusteluja maakuntaliiton mahdollisuuksista ilmastotoimijana ja pohdittu etenkin, miten maakunnan pienempiä kuntia olisi mahdollista tukea ilmastotyössä. Myös Hämeessä on pohdittu maakuntaliiton roolia ilmastotyössä, ja

Kaavio 2. Maakunnallisten ilmastostrategioiden valmistumisprosessit. Tummansinisellä on merkitty valmiiden strategioiden valmistumisajankohta, vaaleansinisellä tekeillä olevien strategioiden aloitusajankohta ja harmaalla valmistelussa olevien strategioiden työn aloitusajankohta.

keskeiselle sijalle on nostettu maakunnan toimijoiden sitouttaminen yhteisiin päämääriin eikä erillisen strategian nähdä olevan paras tapa tätä edistämään. Hämeessä ilmasto- ja energiateema on sisällä vuonna 2008 valmistuneessa ympäristöstrategiassa eikä uutta erillistä prosessia nähty tarkoituksenmukaisena. Hämeessä on pohdinnassa aloittaa vuonna 2013 luonnonvarastrategian koostaminen, jossa ilmastoon liittyvät kysymykset olisivat yksi keskeinen osa.

Erillisten strategioiden lisäksi ilmasto- ja energiateema näkyykin maakuntaliittojen maakuntaohjelmissa ja -suunnitelmissa, jotka ovat maakuntaliittojen lakisääteisen aluekehitystyön tärkeimmät työkalut. Ilmasto- ja energiateemasta on tullut myös maakuntatasolla megatrendi, jota pyritään huomioimaan kaikessa toiminnassa – joissain maakunnissa kuitenkin toisia voimallisemmin.

Ilmastostrategiatyön ajoittuminen

Maakunnalliset ilmastostrategiaprosessit ajoittuvat jokseenkin pitkälle aikavälille, vaikkakin vuoden 2012 kuluessa on valmistunut huomattava määrä strategioita. Kaaviossa 2 on kuvattu maakunnallisten ilmastostrategioiden valmistumisaikataulua ja valmisteilla olevien strategioiden aloitusaikataulua. Useissa maakunnissa tehtiin esiselvitystyötä varsinaisen ilmastostrategiatyön aloittamisen tueksi. Vaikka varsinaiset maakunnalliset ilmastostrategiat hyväksyttiin maakuntahallitustasolla ensimmäisenä Varsinais-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla vuoden 2010 lopulla, maakunnallisen ilmastotyön edelläkävijä Suomessa lienee Pohjois-Karjala. Maakuntaliiton vuoden 2009 julkaisussa "Ilmastonmuutos Pohjois-Karjalan mahdollisuutena"

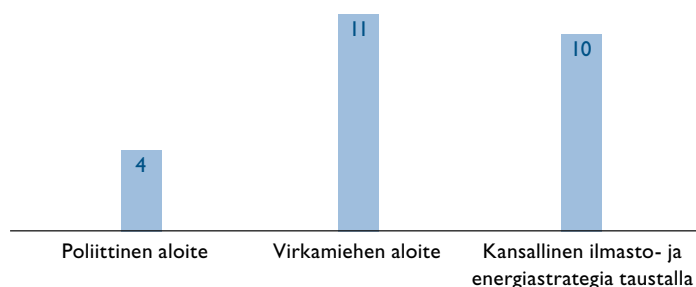
esitetään maakunnan päästöt ja tuodaan julki strategisia tavoitteita vuoteen 2020 ulottuen. Haastatteluissa kävi lisäksi ilmi, että muiden maakuntaliittojen virkamiehet ovat omassa strategiatyössään useasti tukeutuneet Pohjois-Karjalan virkamiesten asiantuntemukseen, vaikka muuten maakuntaliittojen välinen yhteistyö ei ole ollut kovinkaan aktiivista.

Kansallisen ilmastostrategian edellytys ja lakisääteinen alueidenkehittämistehtävä

Useissa maakunnissa on ryhdytty ilmastostrategiatyöhön valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksytyyn kansallisen ilmasto- ja energiastrategian edellytyksen vuoksi. Maakunnissa virkamiestasolla ei kuitenkaan ollut yhtenäistä käsitystä siitä, missä määrin kansallisen ilmasto- ja energiastrategian esittämä lause velvoittaa maakuntia ilmastostrategiatyöhön. Myöhemmin aloitettujen strategioiden kohdalla kytkös kansalliseen ilmasto- ja energiastrategiaan ei ole enää yhtä voimakas, eikä sitä mainittu yhtä useasti ilmastostrategian aloittamisen taustasyysksi kuin aiemmin aloitettujen strategioiden kohdalla. Paine ilmastostrategiatyöhön ryhtymiseen on useammin tullut muiden maakuntien valmistuneiden strategioiden kautta. Useissa maakunnissa ilmastostrategiatyö on käsitetty luontevaksi osaksi maakuntaliiton lakisääteistä alueidenkehittämistehtävää.

Aloite strategiatyölle

Kuten kaaviosta 3 käy ilmi, useimmissa maakunnissa aloite ilmastostrategian tekemiselle on tullut virkamiestaholta. Poliittisen tahon aloite on tullut joko maakuntavaltuuston tai hallituksen jäseneltä, tai yhdessä maakunnassa kuntien suunnasta.

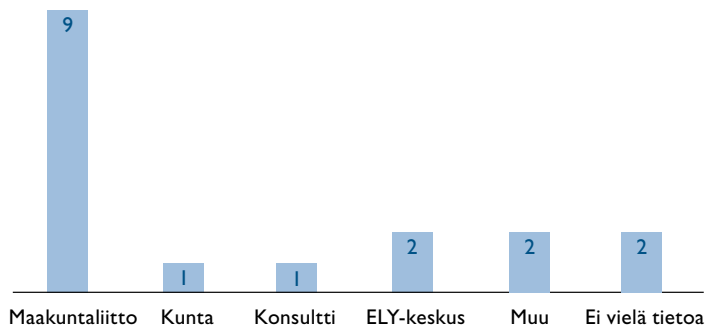

Kaavio 3. Maakunnallisen ilmastostrategiatyön aloitteen tekijät. Yhden maakunnan kohdalla ei ollut mahdollista yksilöidä aloitteen alkuperää. Kaaviossa on myös esitetty kuinka useassa maakunnassa kansallinen ilmasto- ja energiastrategia mainittiin strategiatyön aloittamisen yhteydessä.

Strategian tekijänä useasti maakuntaliitto

Ilmastostrategiaprosessiin lähteneistä 16 maakunnasta päävastuullinen strategian tekijä on yhdeksässä maakunnassa maakuntaliitto. Keski-Pohjanmaan strategian tekemisestä vastasi Kokkolan kaupunki, Lapin strategian valmisteli konsultti, Etelä- ja Pohjois-Savon kohdalla päävastuullinen toimija on ELY-keskus, samoin kuin Varsinais-Suomen energiastrategiaa laadittaessa. Varsinais-Suomen ilmastostrategian puolestaan teki Varsinais-Suomen kestävän kehityksen ja energia-asioiden palvelukeskus Valonia. Kymenlaakson strategia tehtiin aiemmin alkaneen Ekokymenlaakso-hankkeen yhteydessä. (Kaavio 4.)

Kaavio 4. Maakunnallisten ilmastostrategioiden tekijätahot.

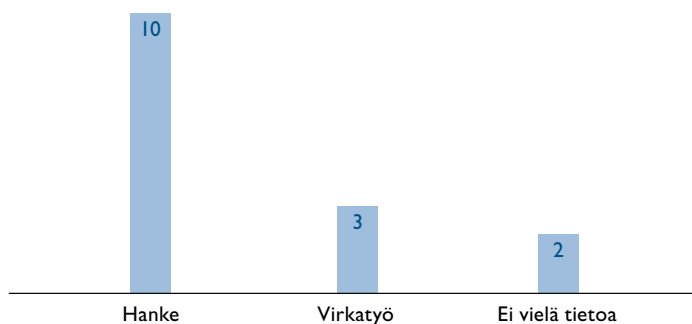
Maakuntaliitto on ollut pääsääntöisesti luontainen toimija ilmastostrategiatyön tekijänä. Maakuntaliiton tehtäviin kuuluu maakunnan laaja-alainen kehittäminen ja vuoden 2010 aluehallintouudistuksen myötä vetovastuu laaja-alaisista luonnonvaroista ja ympäristöä koskevista suunnitelmista. Maakunnissa, joissa ilmastostrategia on laadittu muualla kuin maakuntaliitossa, päätökseen on vaikuttanut jo aiemmin alkanut, samaan tematiikkaan lukeutuva hanke (Kymenlaakso ja Keski-Pohjanmaa) tai sitten maakunnan toimijoiden yhteinen sopimus.

Useissa maakunnissa käytiin keskusteluja lähinnä ELY-keskusten kanssa siitä, mille taholle strategian laatiminen kuuluu. Maakuntaliiton poliittinen rooli nähtiin etuna, ja maakuntaliiton koettiin pystyvän tehokkaasti kokoamaan maakunnan eri toimijat yhteisen pöydän äärelle. ELY-keskuksen tekemä ilmastostrategia ei olisi joidenkin vastaajien mielestä edustanut maakunnan toimijoiden yhteistä tahtotilaa, vaan olisi voinut olla tulkittavissa keskushallinnosta saneltuna politiikkana.

EU:n aluekehitysrahaston tukemia hankkeita

Maakunnalliset ilmastostrategiat on pääasiassa laadittu hankkeissa (kaavio 5). Pohjois-Karjalassa ilmastostrategia on laadittu virkatyönä. Lisäksi Etelä-Karjala on tekemässä ja Pohjanmaa aloittamassa omaa strategiaansa virkatyönä.

Ilmastostrategiaprosessin läpivieminen hankkeissa koettiin hyväksi ratkaisuksi useasta syystä. Useissa maakunnissa ilmastostrategiatyö olisi ollut mahdotonta toteuttaa ilman hankkeen kautta saatavaa lisärahoitusta. Maakuntaliitossa ei myöskään monessa tapauksessa olisi ollut valmiina asiaa riittävästi tuntevaa henkilökuntaa, ja hanke mahdollisti asiantuntevan henkilön palkkaamisen. Myöskään tarvittavia tausta-aineistoja ja -selvityksiä eikä laajaa osallistamista olisi ollut mahdollista useissa tapauksissa järjestää ilman hanketta.

Kaavio 5. Ilmastostrategiaprosessien toteuttaminen.

Vaarana hankkeistamisessa on osaamisen häviäminen hankkeen päätyttyä. Virkatyönä tehtäessä osaaminen jää useammin sisälle organisaatioon. Maakunnissa, joissa strategia on päätetty toteuttaa virkatyönä, nähtiinkin, että sitouttaminen ja toimeenpano on tällä tavalla helpompaa.

Valmistuneista ja tekeillä olevista ilmastostrategioista seitsemän on osarahoitettu EU:n aluekehittämistärahaston (EAKR) rahoituksella, kolme maakunnan kehittämistärahalla ja kolme on tehty virkatyönä ilman lisärahoitusta (taulukko 1). Ilmastostrategiahankkeet ovat olleet keskimäärin parin vuoden mittaisia ja niiden kustannukset ovat olleet hyvin samansuuruisia, reilu 100 000 euroa/ilmastostrategia. Suuri osa kustannuksista on aiheutunut hanketta vetäneen henkilön palkkakuluista. Useissa hankkeissa ilmastostrategiaprosessin on vienyt läpi yksi kokopäiväinen projektipäällikkö tai -koordinaattori.

Etelä-Karjala	12 htk		virkatyö
Etelä- ja Pohjois-Savo		133 000	EAKR
Kainuu		90 000	EAKR
Keski-Pohjanmaa		130 000	maakunta
Keski-Suomi	12 htk		EAKR
Kymenlaakso	3 htk		EAKR
Lappi		130 000	EAKR
Pohjanmaa			virkatyö
Pohjois-Karjala	12 htk		virkatyö
Pohjois-Pohjanmaa		100 000	EAKR
Päijät-Häme		105 000	EAKR
Satakunta		100 000	maakunta
Varsinais-Suomi		200 000	maakunta

Taulukko 1. Valmistuneiden ja tekeillä olevien ilmastostrategioiden rahoitus euroina. Taulukossa on esitetty arvio työhön käytetyistä henkilötyökuukausista, jos budjettia ei ollut saatavilla. EAKR = ilmastostrategia on saanut rahoitusta EU:n aluekehittämistärahastosta. Maakunta = ilmastostrategia on rahoitettu maakunnan kehittämistävaroista. Varsinais-Suomen kohdalla merkitty summa on kahden strategian yhteiskustannus.

2.2

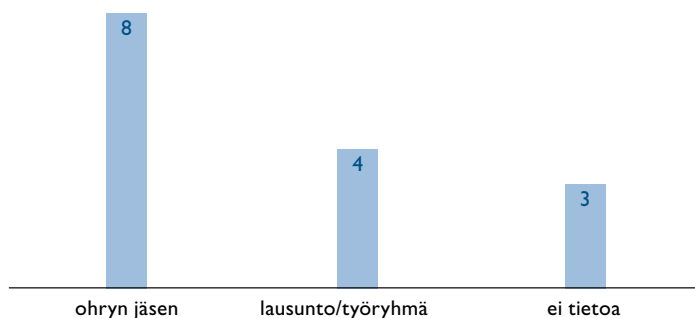
Ilmastostrategiatyötä laajassa yhteistyössä

Yhteistyö ELY-keskusten kanssa

Maakunnalliset ilmastostrategiat on pääasiassa tehty hyvin laajassa yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Alueelliset ELY-keskukset ovat olleet pääasiallisesti mukana ilmastostrategiakeskusteluissa hyvin varhaisessa vaiheessa ja muutenkin ne ovat olleet tiiviisti mukana ilmastostrategiaprosessissa. Usein ELY-keskuksen edustaja on ollut ilmastostrategian ohjausryhmän jäsenenä (kaavio 6) ja kaikissa tapauksissa mukana vähimmillään lausunnon antajana.

ELY-keskusten työtä ohjataan ministeriöiden ja ELY-keskusten välisillä 4-vuotuisilla strategisilla tulossopimuksilla, sekä näitä tarkentavilla vuosittaisilla toiminnallisilla tulossopimuksilla. Ilmastostrategiatyö näkyy näissä asiakirjoissa. Ympäristöministeriön toimialan osalta toiminnallisissa tulossopimuksissa eritellään kaikkien ELY-keskusten osalta toimet ilmastostrategian toteuttamiseksi (YM 2012). Ainakin

Uudenmaan, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pirkanmaan ELY-keskusten strategisissa tulossopimuksissa ilmastostrategiat ovat myös esillä⁴.

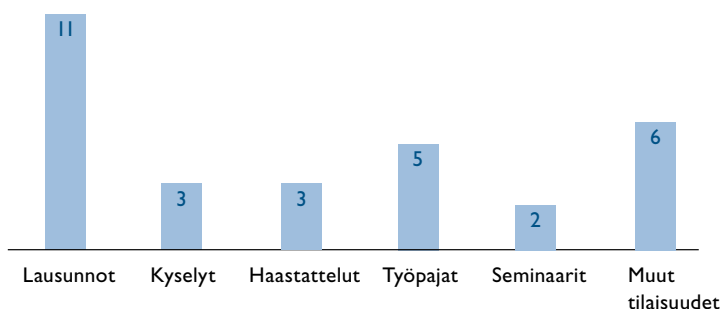

Kaavio 6. ELY-keskukset ilmastostrategiatyössä. Ohry = ohjauksryhmä.

Erilaiset yhteistyön muodot

Useimmissa ilmastostrategioissa on taustalla laaja sidosryhmätyöskentely, ja ilmastostrategiaprosessien kuluessa on toteutettu erilaisia teematyöryhmiä, seminaareja, haastattelukierroksia, kyselyitä ja työpajoja. Yhteistyön muodot ovat vaihdelleet hyvin paljon maakunnittain. Jonkinlainen lausunto- tai kommenttikierros on käyty läpi jokaisen valmistuneen tai tekeillä olevan strategian kohdalla. Kaaviossa 7 on esitetty haastatteluissa esiin tulleita yhteistyön muotoja.

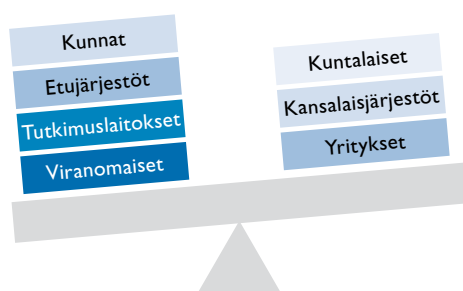
Etelä- ja Pohjois-Savon ilmastostrategiaprosessi on poikkeuksellinen muihin verrattuna siinä, että Savossa on toteutettu laajan haastattelu- ja lausuntokierroksen lisäksi myös kyselyjä, joilla on haluttu selvittää kuntalaisten ilmastonmuutokseen liittyviä mielipiteitä ja tietämystä oman kunnan ilmastotoimista. Näitä tuloksia pyritään ottamaan huomioon ilmastostrategiaa laadittaessa. Muissa maakunnissa kansalaisten on ollut mahdollista esimerkiksi osallistua avoimiin seminaareihin, mutta osallistuminen on ollut aika vähäistä. Joissain maakunnissa halukkaat ovat voineet kommentoida ilmastostrategian luonnosta verkossa, mutta tämäkään ei ole houkuttanut laajemmalti yksityisiä kuntalaisia osallistumaan strategiatyöhön.

Kaavio 7. Erilaiset yhteistyön muodot ilmastostrategiaprosesseissa. Lukumäärä palkissa merkitsee sitä, kuinka useassa haastattelussa kyseinen yhteistyön muoto tuli esiin. Muut tilaisuudet = kuntakierrokset, tapahtumat jne.

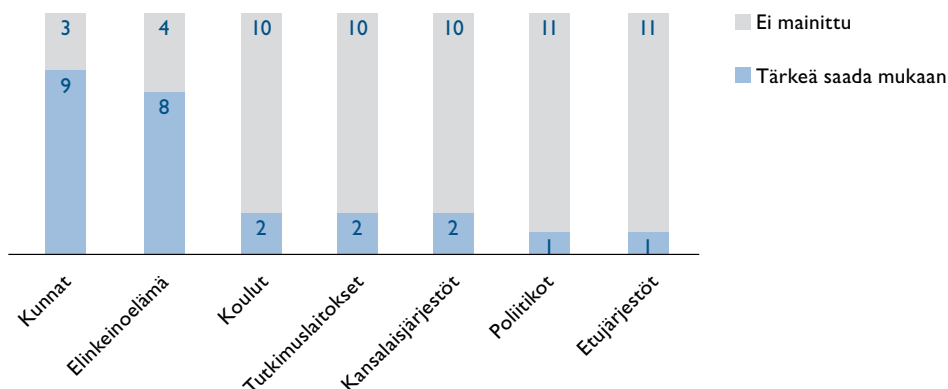
⁴ Uudenmaan ELY-keskus (2012): "edistää ympäristöohjelma- ja ilmastostrategiatyötä." Pohjois-Savon ELY-keskus (2012): "Laaditaan ja toteutetaan laajassa yhteistyössä ilmasto-ohjelma." Pohjois-Karjalan ELY-keskus (2012): "Ilmasto- ja energiaohjelmaa toteutetaan." Pirkanmaan ELY-keskus (2012): "Edistetään (...) yhdessä maakuntaliiton (liitto vetovastuussa) kanssa Pirkanmaan luonnonvara-, Ilmasto- ja energiasstrategian aikaan saamista vuoteen 2015 mennessä."

Pääsääntöisesti ilmastostrategiatyöhön on kutsuttu mukaan kaikki maakunnan toimijat viranomaisista kansalaisjärjestöihin. Voidaan sanoa, että prosessit ovat olleet pääasiassa asiantuntijaprosesseja, koska esimerkiksi kuntalaisten osallistuminen on ollut suhteellisen vähäistä. Kuvassa 1 havainnollistetaan eri toimijoiden painoarvoja ilmastostrategiaprosesseissa. Toimijat asettuvat paikalleen kahden muuttujan yhteisvaikutuksesta: kuinka useassa maakunnassa toimijaryhmä on kutsuttu mukaan strategiaproessiin ja kuinka useassa maakunnassa toimijaryhmä on todellisuudessa osallistunut strategiaproessiin. Viranomaiset ovat olleet kutsuttuina mukana kaikissa strategiaprosesseissa. Myös kunnat on kutsuttu kaikissa maakunnissa osallistumaan strategiaproessiin, mutta niiden aktiivisuus ei ole aina ollut toivotulla tasolla. Yrityksiä taas ei kutsuttu kaikissa maakunnissa ilmastostrategiatyöhön, toisaalta niidenkin osallistumista olisi toivottu enemmän. Kuntalaisia oli otettu mukaan strategiatyöhön näistä toimijaryhmistä kaikkein vähiten, ja kuntalaisten osallistuminen niissäkin prosesseissa joissa heidät oli kutsuttu mukaan, oli suhteellisen vähäistä.

Kuva 1. Eri toimijoiden painoarvo ilmastostrategiaprosesseihin osallistumisessa. Vasemmalla puolella ovat toimijat, jotka kutsuttiin mukaan prosessiin oikealla puolella mainittuja useammin. Värin sävy kuvaa toimijoiden todellista osallistumista prosessiin.

Kaaviosta 8 voidaan havaita, että kunnat ja elinkeinoelämä koettiin haastateltujen virkamiesten keskuudessa keskeisimmiksi toimijoiksi, jotka tuli saada maakunnissa mukaan ilmastotyöhön. Tutkimuslaitokset mainittiin vain kahdessa haastattelussa, mutta se johtunee ennemminkin siitä, että haastateltavat pitivät itsestään selvänä tutkimuslaitosten osallistumisen, kuin siitä, ettei tutkimuslaitosten osallistumista koettaisi tärkeäksi. Mielenkiintoista on, että ainoastaan yksi maakuntaliiton virkamies nosti poliitikot tärkeimpien osallistujien joukkoon. Kansalaisjärjestöjen osallistumista ei myöskään nähty kaikkein tärkeimpänä.

Kaavio 8. Mitkä ryhmät on tärkeintä saada mukaan ilmastostrategiaprosessiin?

Samalla kun kunnat ja elinkeinoelämä nähtiin tärkeimpinä ryhminä strategiaprose-
sissa, näiden kahden ryhmän mukaan saamisessa oli myös eniten hankaluuksia, kun
kaikkien maakuntien kokemukset summataan yhteen. Syiksi arveltiin ilmastotematikan
liiallinen yleisyys, vähäiset tiedot aiheesta, monet muut tärkeämmiksi koetut tehtävät ja
lisäksi pitkät välimatkat yhteistyökokouksiin. Osassa maakunnista kuntien osallistumi-
sessa ei nähty olleen lainkaan ongelmia, ja kahden maakunnan kohdalla kunnat olivat
halunneet maakunnan ottavan pääasiallisen vastuun ilmastostrategian tekemisestä.

Yhteistyön ja osallistamisen hyötyinä mainittiin toimijoiden sitouttaminen ilmasto-
strategiatyöhön ja sen toimeenpanoon sekä asiantuntemuksen ja tiedon välittyminen
strategian tekijälle ja yhtä lailla toisille osapuolille. Haittapuolina nähtiin osallista-
misprosessien raskaus ja hitaus. Muutamassa maakunnassa laaja toimijoiden osallista-
minen on jätetty pois juuri näistä syistä. Laajat osallistamisprosessit läpikäyneiden
maakuntien virkamiehet olivat kuitenkin poikkeuksetta sitä mieltä, että osallistami-
nen on kannattanut. Maakuntaliittojen virkamiehiltä kysyttiin, mitä ilmastostrate-
giaproseksissa haluttaisiin tehdä toisin jos prosessi aloitettaisiin nyt alusta. Monet
haastatelluista kertoivat, että panostaisivat etenkin kuntien ja poliittisten päättäjien
mukaan ottamiseen ja sitouttamiseen vieläkin enemmän kuin nyt tehtiin.

Maakunnallinen työ kuntien tukena

Kuntien ilmastostrategiatyön vaihe vaihtelee paljon. Pääsääntönä on, että isommat
kunnat ovat pieniä kuntia todennäköisemmin tehneet omat kunnalliset ilmastostra-
tegiansa. Mattssonin (2012) selvityksen mukaan 114 kuntaa (34 % kaikista Suomen
kunnista) on laatinut tai laatimassa ilmastostrategian.

Maakunnallisten ilmastostrategioiden laatiminen ei ole haastateltavien mukaan
ainakaan vielä vaikuttanut kunnallisten ilmastostrategioiden laatimiseen. Jo valmis-
tuneet kunnalliset strategiat ovat olleet useissa tapauksissa valmiita jo ennen maa-
kunnallisen strategian valmistumista, eikä maakunnallinen strategia ole innostanut
uusia kuntia strategiatyöhön.

Kaikkien haastateltujen maakuntaliittojen virkamiesten mielestä maakunnallisen
strategian tulee olla kunnallista strategiaa yleisempi ja suuntaa antava, ja kunnallisten
strategioiden tulee osoittaa konkreettiset keinot tavoitteisiin pääsemiseksi. Tärkeänä
pidettiin molempien strategiatasojen yhteisiä päämääriä.

Ilmastostrategiatyön poliittinen luonne

Ilmastostrategiaprosessit ovat olleet luonteeltaan poliittisia jo sen vuoksi, että ilmasto-
strategia on poikkeuksetta viety sen valmistuttua maakuntahallituksen hyväksyttäväksi.
Kahdessa maakunnassa ilmastostrategia on viety myös maakuntavaltuuston käsittelyyn.

Ilmastostrategioissa käsiteltyjen aiheiden nouseminen poliitikkojen keskusteluihin
tuntuu olleen riippuvaista kahdesta seikasta; yleisestä poliittisesta tilanteesta, jonka
vallitessa strategiaa on käsitelty sekä poliittisten toimijoiden sitouttamisesta pro-
sessiin jo aikaisessa vaiheessa. Ilmastostrategiaprosessi herätti poliittisia ristiriitoja val-
mistuneiden strategioiden kohdalla neljässä maakunnassa. Kuudessa maakunnassa
prosessissa ei tullut esiin mitään poliittisesti ristiriitaista. Poliittiseen keskusteluun
nousivat energiantuotantoon (turve, ydinvoima ja vesivoima) ja aluerakenteen tiivis-
tämiseen liittyvät kysymykset.

Haastatteluissa kävi ilmi, että niiden maakuntien kohdalla, jossa poliittinen keskus-
telu ei herännyt, syynä arveltiin olevan poliittisten päättäjien tiedon puute (ei osattu
kommentoida tai ottaa kantaa), kiinnostuksen puute (ei koettu tärkeäksi) tai toisaalta
poliittisten toimijoiden mukaan ottaminen valmisteluprosessiin, jolloin ristiriidat
ratkottiin jo valmisteluvaiheessa. Myös maakunnallisen ilmastostrategian yleisen
luonteen arveltiin olleen syynä tapauksissa, joissa poliittisia ristiriitoja ei esiintynyt.

Päästölaskenta ilmastostrategioiden taustalla

Päästölaskennan hankaluudet

Kymenlaaksoa lukuun ottamatta ilmastostrategiatyön yhtenä lopputuloksena on laskettu maakuntien kasvihuonekaasupäästöjä ja -taseita. Päästötietoja on koottu taulukkoon 2.

Taulukko 2. Maakunnallisissa ilmastostrategioissa esitetyt päästöt, päästöjen laskentavuosi ja -tapa.

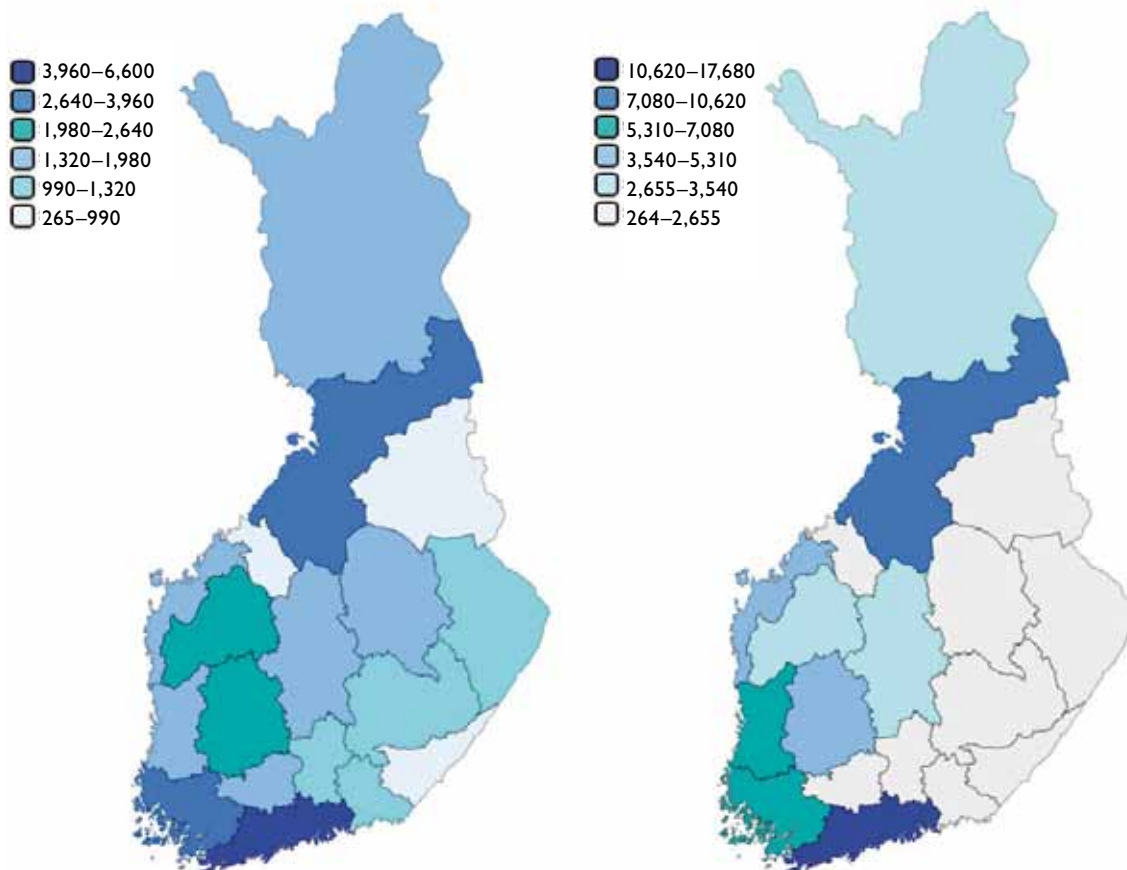
	Päästöt	Päästöt/asukas	Vuosi	Laskentatapa	Huomioitavaa
Suomi	70,1	13,2	2008	tuotanto	
Etelä-Karjala	2,0		2011		tiedot taseesta (luonnos)
Kainuu	0,7	8,7	2009	tuotanto	myös kulutusperusteiset laskettu
Keski-Pohjanmaa	0,9	14	2005	kulutus	myös tuotantoperusteiset laskettu
Keski-Suomi	2,8	10,7	2004/ 2006		laskentatapaa ei ilmoitettu
Kymenlaakso					ei ilmoitettu
Lappi	2,8	15	2008	tuotanto	pl. Lapin Kulta ja Kemijärven sellu
Pohjois-Karjala	1,6	9,4	2007	kulutus	
Pohjois-Pohjanmaa	4,9	12,6	2007	tuotanto	pl. Rautaruukki ja Kanteleen voima
Päijät-Häme	2,2	11,1	2008	kulutus	
Satakunta	4,1		2007	kulutus	
Varsinais-Suomi	4,9		2007	kulutus	myös tuotantoperusteiset laskettu

Päästöt = miljoonaa tonnia CO₂-ekvivalenttia. Päästöt/asukas = tonnia CO₂-ekvivalenttia.

Maakunnallisia kasvihuonekaasupäästöjä on haastavaa vertailla, koska strategioissa ei ole aina kerrottu, millä perusteella ilmoitettu luku on laskettu. Jotkut maakunnista ovat ilmoittaneet yhden luvun täsmentämättä, onko luku tuotanto- vai kulutusperusteisesti laskettu. Toiset ovat ilmoittaneet kummallakin laskentatavalla lasketut päästöt, toiset taas joko tuotanto- tai kulutusperusteisesti lasketun päästöluvun. Päästöt on laskettu eri vuosien aineistoista, mikä myös hankaloittaa vertailua. Lappia ja Pohjois-Pohjanmaata lukuun ottamatta strategioissa ei ole ilmoitettu, koskevatko laskentatulokset myös päästökauppaan kuuluvaa sektoria.

Tilastokeskus on julkaissut alueellista päästötietoa ensimmäistä kertaa vuonna 2012 koskien vuoden 2010 kasvihuonekaasupäästöjä (Tilastokeskus 2012). Kunnittain esitetyt tilastot ovat saatavissa Tilastokeskuksen verkkosivuilta ei-päästökauppa-sektorin päästöistä. Päästökauppa-sektorin päästöjä ei ole luottamuksellisuussyistä saatavissa tilastoaineistona. Tilastokeskus vastaa YK:n ilmastopöytäkirjan mukaisen kansallisen kasvihuonekaasuinventaarion toteutuksesta ja raportoinnista Suomessa. Ko. päästötiedot lasketaan ja ilmoitetaan aina tuotantoperusteisesti. Tilastokeskus koosti tätä selvitystä varten kartat maakunnittaisista päästöistä (kartat 2 ja 3).

Taulukon 2 ja karttojen 2 ja 3 vertailussa käy ilmi, että Pohjois-Pohjanmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen kohdalla ilmastostrategioissa ilmoitetut päästötiedot poikkeavat Tilastokeskuksen laskennan tiedoista. Eroille voi olla monta syytä, kuten erilaiset laskennan perusolettamukset ja joidenkin päästölähteiden jättäminen pois laskennasta. Tilastokeskuksen päästölaskenta koskee vuotta 2010 ja ilmastostrategioiden päästölaskennat on tehty useita vuosia vanhemmalla tilastotiedolla. Elin-

Kartat 2 ja 3. Tilastokeskuksen lasketut päästöt maakunnittain. Vasemmassa kartassa 2 on esitetty päästökaupan ulkopuolisen sektorin päästöt ja oikean puoleisessa kartassa 3 maakuntien kokonaispäästöt. Yksikkö tuhat tonnia CO₂-ekvivalenttia. (Tilastokeskus 2012.)

keinoelämän rakennemuutosten tai päästövähennystoimien toteuttamisen kautta syntynyt päästöjen pienentyminen voi selittää laskentatulosten eroja. Jos käytetään keskenään erilaisia tai kansallisesta inventaarioperustaisesta laskennasta poikkeavia lukuja, vertailu on vaikeaa.

Päästölaskenta on osin jäänyt irralliseksi osaksi ilmastostrategiaprosessista. Laskenta oli useimmissa tapauksissa annettu joko konsultin tai opinnäytetyöntekijän tehtäväksi, ja ilmastostrategian tekijät eivät aina tiedä, miten päästölaskenta tehdään ja mitä laskennassa otetaan huomioon. Maakunnissa kaikilla toimijoilla ei ole selkeää käsitystä tuotanto- ja kulutusperusteisen päästöjen laskentatavan eroista. Muutamassa strategiassa esitettiin pohdintaa myös koskien elinkaaripäästökertoimia ja ominaispäästöihin perustuvaa laskentaa. Toisaalta haastatteluissa kävi myös ilmi, ettei toimijoiden mielestä täsmällisten lukujen esittäminen aina ole edes tarkoituksenmukaista, vaan ennemminkin tärkeää on suunnan ja suuruusluokan osoittaminen.

Puolet ilmastostrategiatyön päättäneiden maakuntien virkamiehistä piti tarkoituksenmukaisena kulutusperusteisesti laskettujen päästöjen käyttämistä päästöistä puhuttaessa. Näkemystä perusteltiin sillä, että tällöin tarkastellaan niin sanottuja normaalielämän mittareita ja tällöin keskustelu on rehellisempää ja oikeudenmukaisempaa. Puolet haastatelluista oli sitä mieltä, että tulisi puhua sekä kulutus- että tuotantoperusteisista päästöistä.

Päästölaskennan tuloksia on poikkeuksetta käytetty monissa tarkoituksissa ilmastostrategiatyön ulkopuolella. Maakunnissa koetaankin, että päästöluvut ovat hyödyllistä tietoa monelle toimijalle. Tuloksia on käytetty muun muassa muiden strategioiden, maakunnallisten ohjelmien ja kaavatyön tausta-aineistona.

Kokemuksia Kasveneristä

Maakuntien päästöt on laskettu SYKEN kehittämällä Kasvener -ohjelmalla. Laskentatyö oli useasti ulkoistettu joko konsultille, opinnäytetyön tekijälle tai muulle toimijalle. Kasvener -ohjelmaa kritisoitiin paljon. Sen kerrottiin olleen hankala käyttää ja myös virheiden mahdollisuuden koettiin olevan suuri, koska tietojen syöttäminen excel -pohjaiseen taulukkomatriisiin vaatii suurta tarkkuutta. Ohjelmiston ei koettu sopivan myöskään kuntien työkaluksi päästölaskentaan, koska sen hallitseminen vaatii paljon työaikaa ja asiantuntemusta.

Maakuntaliiton virkamiesten oli vaikea kommentoida tarkasti, minkälaisia parannuksia Kasvener -ohjelmaan tulisi tehdä, koska he eivät olleet varsinaisesti käyttäneet ohjelmaa itse. Ohjelmiston käyttöliittymän (excel -pohjaiset taulukkomatriisit) uudistaminen helpommaksi oli yksi useasti mainittu korjausehdotus. Päästölukujen taustalla olevan aineiston kerääminen koettiin hankalaksi ja erittäin työlääksi vaiheeksi, ja tähän toivottiin helpotusta.

Kasvener -ohjelman ongelmat ovat tiedossa, ja ohjelmaa ollaan parhaillaan uudistamassa. Uuden ohjelmiston pitäisi olla käyttövalmis vuoden 2013 kuluessa. Parannuksia on tehty muun muassa käyttöliittymään, joka uudessa versiossa on verkkopohjainen. Ohjelmistossa on myös edelliseen verrattuna enemmän pohjatietoa valmiina. Ohjelmiston käytöstä peritään myöhemmin määriteltävä maksu.

Laatikko 1. Päästölaskennan yhtenäistäminen ja päästövähennyspotentiaalin arviointi

1. Yhdenmukainen päästöjen laskentatapa auttaisi paitsi vertaamaan maakuntia toisiinsa, myös mittaamaan saavutettuja päästövähennyksiä suhteessa kansallisiin tavoitteisiin.

► Kansallisella tasolla voitaisiin yhteistyössä maakunnallisten toimijoiden kanssa kehittää suositus päästölaskennalle. (Mitä lasketaan, miten lasketaan ja miten tulokset ilmoitetaan).

2. Päästövähennystoimia suunniteltaessa on keskeistä tietää oman alueen mahdollisuudet. Pelkän päästölaskennan avulla ei vielä päästä pohtimaan sitä, miten alueella on tarkoituksenmukaisinta päästöjä vähentää.

► Päästölaskentaan voisi yhdistää sektori- ja/tai toimenpidekohtaista päästövähennyspotentiaalin laskentaa, joka toimisi pohjana myös realistiselle tavoitteenasettelulle.

► Tähän tulisi yhdistää myös toimien kustannuslaskentaa, jotta voitaisiin valita kunkin alueen kohdalla tilanteeseen sopivimmat ja kustannustehokkaimmat toimet.

Viestintä ilmastostrategiaprosessien aikana

EU-hankkeisiin kuuluu automaattisesti viestintäsuunnitelman laatiminen, joten jokaisessa EAKR-rahoitusta saaneessa ilmastostrategiahankkeessa sellainen on tehty, ellei ilmastostrategia ole ollut vain osa hankkeesta. Viestintä on pääasiassa suuntautunut kahdelle taholle: yhteistyötahoille sekä median kautta kansalaisille. Ilmastostrategiaprosessin ajankohtaiset vaiheet ovat olleet viestinnän keskeinen viesti. Paikallinen media on useassa maakunnassa ollut kiinnostunut aiheesta ja paikallisissa lehdissä on ilmestynyt paljon artikkeleita ilmastostrategiatyöhön liittyen. Viestinnän välineitä on käytetty useimmissa maakunnissa verkkosivuja, tiedotteita ja seminaareja sekä joissain maakunnissa myös blogeja ja uutiskirjeitä.

Hankkeissa laadituilla ilmastostrategioilla on ollut omat verkkosivunsa, joille on päivitetty ajankohtaisia asioita ja tapahtumia. Puolella valmistuneista ilmastostrategioista ilmastostrategia ja paljon siihen liittyvää tietoa on edelleen saatavilla verkossa. Toisen puolikkaan kohdalla verkosta strategiatyön päättymisen jälkeen löytyy hakutoiminnolla (maakunnan nimi ilmastostrategia) ainoastaan varsinainen strategia-asiakirja. Pienen hakemisen jälkeen muutamasta 3 kategorian ilmastostrategiaprosessista löytyy enemmän tietoa. (Taulukko 3.) Tiedon saatavuus myös strategiaprosessin jälkeen on olennaista, jos ilmastostrategian on tarkoitus palvella myös muita toimijoita ilmastotyössä.

Taulukko 3. Google -haku: ”Maakunnan nimi ja ilmastostrategia”. 13.11.2012. Tulokset jaettiin kolmeen kategoriaan.

Kainuu	1	http://maakunta.kainuu.fi/ilmastostrategia
Keski-Pohjanmaa	3	http://kokwww.kokkola.fi/kokkola/DynJulk/kokous/20113537-4-54098.PDF
Keski-Suomi	1	http://www.keskisuomi.fi/ilmastostrategia
Kymenlaakso	3	http://www.webtools.fi/asiakkaat/29/tiedostot/kymenlaakso_ilmasto_ja_energia-strategia_030212_web.pdf ”Kymenlaakso ilmasto- ja energiastrategia”
Lappi	1	http://www.lapinliitto.fi/fi/lapin_kehittaminen/strategiat/lapin_ilmasto-strategia
Pohjois-Karjala	1	http://www.pohjois-karjala.fi/Resource.phx/maakuntaliitto/aluesuunnittelu/ilmasto.htx ”Pohjois-Karjala ilmasto- ja energiaohjelma”
Pohjois-Pohjanmaa	3	http://ppohjanmaa.tjhosting.com/kokous/201069-4-344.PDF
Päijät-Häme	1	http://www.paijat-hame.fi/fi/paketti/paketti_-projekti/osahankkeet/ilmasto-ohjelma
Satakunta	2	http://www.satakuntaliitto.fi/satailme/
Varsinais-Suomi	3	http://www.valonia.fi/public/download.aspx?ID=122942&GUID=%7B506487C4-59BA-4A4E-9B01-03A12AC95BA6%7D

1 = Strategia, taustatiedot ja lisämateriaalia, 2 = Strategia, jonkin verran taustatietoa, 3 = Strategia, ei muuta tietoa.

3 Maakunnalliset ilmastostrategiat: sisältö

3.1

Ilmastostrategioiden visiot ja tavoitteet

Visiot ohjaavat suunnittelutyötä

Kansallisella tasolla tärkein toimintaa ohjaava asiakirja on aina kulloinkin voimassa oleva hallitusohjelma, jonka hengessä sektorikohtaiset strategiat ja ohjelmat laaditaan. Huomioitava on tietenkin myös Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset. Vuoden 2008 kansallisessa ilmasto- ja energiastrategiassa ei ole nostettu esiin yhtä erillistä visiota, joka kulkisi punaisena lankana läpi koko strategian. Ehkä strategian tavoitteeksi asetettu *”energiahuollon ympäristöllinen kestävyys, toimitusvarmuus ja kilpailukyky”* (TEM 2008b, s.38) voisi olla tällainen visio. Strategiassa kuitenkin esiintyy siellä täällä erilaisia sektorikohtaisempia visioita. Esimerkiksi energiankulutukseen liittyen: *”Pidemmän aikavälin visiona on, että vuoteen 2050 mennessä energian loppukulutus vähenee edelleen kolmanneksella vuoden 2020 tasosta ja sähkönkulutus kääntyy laskuun.”* (s. 43) tai otsikkotason *”Visio uusiutuvan energian osuudesta vuonna 2050”* (s. 52). Ilmastonmuutoksen kansallisessa sopeutumisstrategiassa (MMM 2005), ei myöskään ole asetettu erillistä visiota. Sopeutumisstrategian tavoitteena on *”vahvistaa ja lisätä sopeutumiskykyjä ilmastonmuutokseen Suomessa”* (s. 14). Sen sijaan vuonna 2012 annetussa liikennepoliittisessa selonteossa on voimakkaasti otettu visiointityö osaksi strategiatyötä. Liikenteen visioksi 2030+ nostetaan *”Kilpailukykyä ja hyvinvointia vastuullisella liikenteellä”* (LVM 2012, s. 13).

Asetus valtioneuvoston kansliasta (393/2007) määrittää yhdeksi kanslian tehtävistä tulevaisuus- ja muun yhteiskunnallisen suunnittelun. Tätä tehtävää toteuttavat muun muassa kerran hallituskaudessa annettavat tulevaisuusselonteot. Yhdeksi tulevaisuusselonteon valmistelun suositukseksi on nostettu visioinnin ja faktojen samanaikainen tarve (VNK 2007, s. 11). Tämä suositus pätee yhtä hyvin muidenkin strategioiden kohdalla. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko ilmasto- ja energiapolitiikasta: kohti vähäpäästöistä Suomea, esittää vision jo selonteon otsikossa.

Suuressa osassa maakunnallisia ilmastostrategioita on taustalla visiointityötä. Maakuntien visiot ovat keskenään hyvin erilaisia, ja ne perustuvat maakuntien vahvuuksille ja tulevaisuuden pyrkimyksille. Visiot ovat useissa maakunnissa lähteneet hanketyöntekijän tai virkamiehen kynästä, ja niitä on työstetty edelleen työ- ja/tai ohjausryhmässä. Taulukossa 4 on esitetty valmiiden ilmastostrategioiden visiot.

Monessa maakunnassa vision taustalla on aiempaa strategiatyötä. Visiot eivät synny tyhjiössä. Ilmastostrategiaan kirjatun vision koetaan olevan maakunnan toimijoiden yhteinen tahdonilmaus, mutta myös kompromissi. Ilmastostrategioissa esitettyjen visioiden suhde maakunnan pitkän aikavälin aluesuunnittelua ohjaavien maakuntasuunnitelmien yleisiin visioihin (taulukko 5) ei ole yksioikoinen. Pelkästään visioita vertaamalla on hankalaa arvioida, perustuvatko ilmastostrategioiden visiot maakuntien yleisille visioille. Monien maakuntien kohdalla yleinen visio sisältää mainintoja, joilla on selvä yhteys myös ilmastotematikkaan, kuten kestävä kasvu,

ekotehokas, uusiutuva ja luonnon monimuotoisuus. Visiot ovat luonteeltaan hyvin yleisiä ja kaikenkattavia, joten niiden analyysi on tässä hyvin pintapuolista. Maakuntasuunnitelmia tarkentavia, lyhyemmän ajanjakson kattavia maakuntaohjelmia ei ole tarkasteltu tätä selvityksen varten.

Taulukko 4. Ilmastostrategioiden visiot.

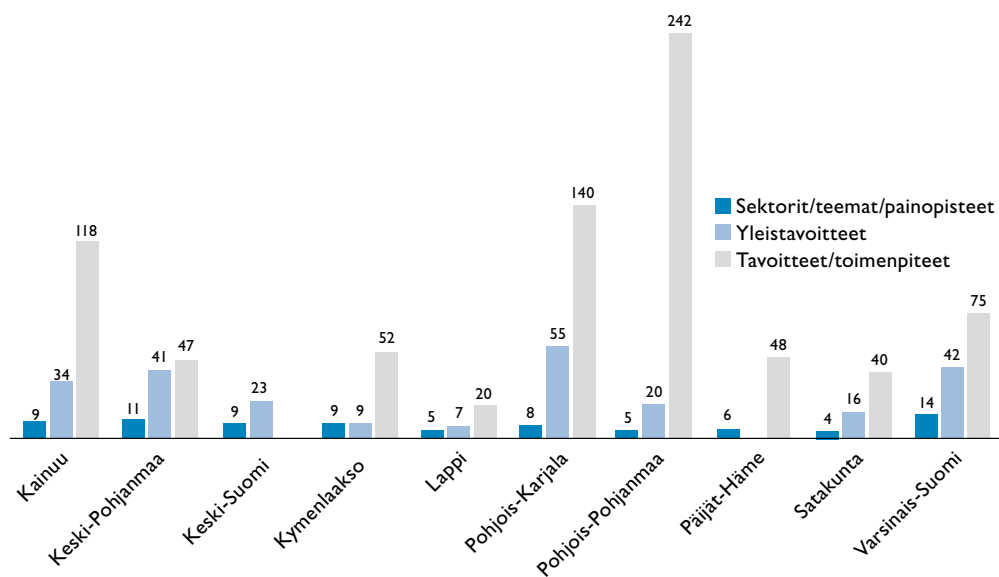
Vuonna 2020 Kainuu on valtakunnallisesti merkittävä hiilinielu, joka kantaa ennakkoluulottomasti ilmastovastuunsa yhdessä koko maakunnan voimin.
Keski-Pohjanmaan toimijoiden ominaispäästöjen alentaminen.
Keski-Suomi (ei varsinaista visiota)
Kymenlaakso vuonna 2020: Kymenlaaksossa on vahva yhteinen tahtotila kehittää alueen ekotehokkuutta. Asukkaat, kunnat, yritykset ja muut organisaatiot toimivat vastuullisesti, toteuttaen ilmasto- ja energiastrategian tehtäviä omassa toiminnassaan. Uusiutuvia luonnonvaroja hyödynnetään tehokkaasti ja kestävästi. Maakunnassa on alan uusia työpaikkoja ja liiketoimintaa. Kymenlaakso on kestävä kehityksen osaaaja- ja edelläkävijämaakunta.
Lappi on ilmastomuutoksen mahdollisuuksia hyödyntävä sekä ughiin ja haasteisiin vastaava menestyjämaakunta.
Pohjoiskarjalaiset kunnat, yhteisöt, yritykset ja asukkaat ovat tietoisia ilmastomuutoksesta ja sen hillintäkeinoista sekä tiedostavat vastuunsa ja mahdollisuutensa ilmastoasioissa. Pohjois-Karjala on hiilineutraali, uusiutuvan energian tuotannoltaan yliomavarainen maakunta, jossa fossiilista öljyä ei käytetä energiantuotannossa. Maakunta hyödyntää ja kehittää biotalouden tuomia mahdollisuuksia ja on kansainvälinen toimija ilmasto- ja energia-alalla. Pohjois-Karjala on tunnettu ihmisten ja ympäristön hyvinvointia edistävästä kestävä kehityksen ratkaisusta.
Pohjoispohjalaiset tekevät tulevaisuutensa kantamalla ilmastovastuunsa aktiivisesti - koko maakunnan voimin, innovatiivisesti – mahdollisuuksista hyötyen, rohkeasti – esimerkillisesti toimien.
Päijät-Häme (ei varsinaista visiota)
Satakunta on vuonna 2020 ilmastoystävällinen, kestävien energiaratkaisuiden maakunta.
Vuonna 2020 Varsinais-Suomi on saavuttanut kansainväliset ja kansalliset ilmasto- ja energiatavoitteet ja on matkalla kohti hiilineutraaliutta. Toimintatavat sekä yksityisellä että julkisella sektorilla ovat muuttuneet tukemaan hiilineutraaliuden tavoitetta, ja tällä on myönteinen vaikutus maakunnan elinkeinoelämään.

Taulukko 5. Ilmastostrategiat tehneiden maakuntien maakuntasuunnitelmissa esitetyt pidemmän aikavälin visiot.

Kainuu on elämisen laatua, joka tehdään osaamisella, yrittämisellä ja yhteistyöllä.
Vuonna 2030 Keski-Pohjanmaa on elinvoimainen kestävä kasvun maakunta.
Yhteistyön, yrittäjyyden ja osaamisen Keski-Suomi .
Viihtyisä ja ekotehokas kansainvälinen vuorovaikutusalue. (Kymenlaakso)
Lappi on vetovoimainen 195 000 asukkaan pohjoinen menestyjämaakunta, joka tunnetaan luonnoltaan ja kulttuuriltaan rikkaana, luovana ja kansainvälisesti arvostettuna kasvavien investointien alueena. Lappi antaa elämänvoimaa.
Uusiutuva ja hyvinvoiva Pohjois-Karjala on luonnonläheinen, vetovoimainen ja kansainvälinen rajamaakunta.
Pohjoispohjalaiset tekevät tulevaisuutensa. Pohjois-Pohjanmaa on hyvinvoinnin, laadukkaan elinympäristön ja monimuotoisen luonnon maakunta. Se on osaava, kansainvälinen ja elinvoimaisten alueiden yrittäjyysmaakunta kärkenään Oulu, tasapainoisesti kehittyneen Suomen toinen keskus.
Päijät-Häme on Itämeren alueen ympäristö-osaamisen kokoaja, jossa arjen palveluiden, vapaa-ajan ja työn muotoilu mahdollistaa uudenlaisen erikoistumisen kansainvälisesti tuottavaan menestymiseen ja asukkaiden hyvinvointiin.
Kohti hyvää elämää Satakunnassa .
Varsinais-Suomessa elämisen laatu on Suomen parasta.

Ilmastostrategioiden monet tavoitteet

Maakuntien tavoitteiden asettelu ja tavoitteiden muotoilu on hyvin erilaista eri maakunnissa. Kuten kaaviosta 9 voi huomata, toiset maakunnat ovat kirjanneet ilmastostrategiaan hyvin laajan joukon erilaisia ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen toimenpiteitä. Mitä enemmän tavoitteita ja toimenpiteitä strategiassa on asetettu, sitä yksityiskohtaisempia ne ovat. Toisissa maakunnissa on taas otettu yleisempi linja eikä strategiassa ole menty yksityiskohtiin tai strategiatyössä on jo alusta alkaen valittu tiettyjä painopisteitä, joihin on keskitytty. Toimenpiteet ovat maakunnissa muovautuneet työryhmissä ja ohjausryhmätyöskentelyn tuloksena.

Kaavio 9. Ilmastostrategioiden tavoitteenasettelua numeroin. Varsinais-Suomen kohdalla tarkastelussa mukana ainoastaan ilmastostrategia.

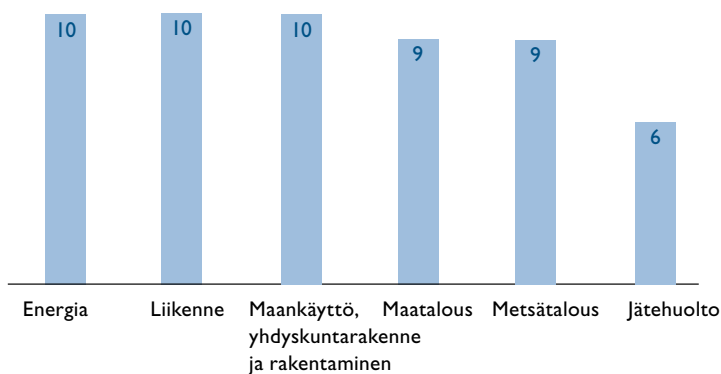
Kansallisessa ilmasto- ja energiastrategiassa keskeiset ohjauskeinot ja toimenpiteet on jaettu toimenpidealueisiin. Näistä voidaan erotella maakuntienkin tarpeisiin soveltuvat yhdeksän sektoria; tutkimus, koulutus, energiatehokkuus, uusiutuva energia, rakennukset ja rakentaminen, liikenne, alueiden käyttö ja yhdyskunnat, jätehuolto sekä maa- ja metsätalous. Maakunnallisissa ilmastostrategioissa on käsitelty pääasiassa näitä samoja sektoreita, mutta kansallisesta strategiasta ja toisistaan selkeästi eroavalla tavalla. Lisäksi muutamassa maakunnassa on nostettu esille matkailu, sekä useissa maakunnissa julkiset hankinnat ja kotitaloudet.

Sektoreita, joita käsiteltiin kaikissa strategioissa olivat energian kulutus ja tuotanto, liikenne sekä maankäyttöön liittyvät teemat (kaavio 10). Keskeisistä ilmastokysymyksiin liittyvistä aloista maa- ja metsätaloutta ei käsitelty yhdessä ja jätehuoltoa neljässä valmistuneessa ilmastostrategiassa. Haastatteluissa maakuntien näkökulmasta tärkeimmiksi sektoreiksi nousivat energia ja liikenne. Myös metsätalous (tai -teollisuus) nostettiin useassa maakunnassa erikseen esille.

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen

Ilmastostrategioissa käsitellään myös ilmastonmuutokseen sopeutumista. Sitä on kuitenkin käsitelty lyhyesti ja usein pintapuolisesti suhteessa ilmastonmuutoksen hillintään, mitä voidaan havainnollistaa vaikkapa sopeutumiseen käytetyllä sivumäärällä suhteessa muuhun strategian sisältöön. Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen käytetty sivumäärä vaihteli 3 ja 12 %:n välillä. Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa ja Varsinais-Suomi ovat esittäneet sopeutumisen toimenpiteitä yhdessä hillintätoimenpiteiden kanssa. Pohjois-Karjalan kohdalla ilmastonmuutokseen sopeutumisesta on strategiassa esitetty erillinen yleiskuvaus. Kaikissa näissä maakunnissa sopeutumisen tematiikka on pyritty ottamaan huomioon kaikilla sektoreilla.

Satakunnan ilmastostrategiassa sopeutuminen on nostettu yhdeksi neljästä strategisesta tavoitteesta, ja tätä sopeutumistavoitetta pyritään toteuttamaan tulvariskien hallinnan, yhdyskuntasuunnittelun, ilmastonmuutostietoisuuden lisäämisen sekä vieraslajien uhkaan varautumisen keinoin. Myös Keski-Suomi, Kymenlaakso, Lappi ja Päijät-Häme ovat nostaneet sopeutumisen toimenpiteitä esille strategiassaan keskittymällä tiettyjen painopistealueiden ympärille. Päijät-Hämeessä on linjattu yhdeksi sopeutumisen toimenpiteeksi erillisen sopeutumisstrategian laatiminen.

Kaavio 10. Keskeisten ilmastopolitiikan alojen käsittely maakunnallisissa ilmastostrategioissa.

3.2

Ilmastostrategioiden päästövähennystavoitteet

Numeeriset tavoitteet

Hiljattain julkaistun tutkimuksen mukaan (Wolkinger et al. 2012) numeeristen päästövähennystavoitteiden asettaminen on edellytys aluetason ilmastopolitiikan kehittymiselle, ja numeeristen tavoitteiden puuttuminen on ollut yksi suurimmista syistä ilmastostrategioiden toimeenpanon epäonnistumiselle.

Kuten taulukoista 6 ja 7 voi todeta, läheskään kaikki maakunnat eivät ole asettaneet numeerista päästövähennystavoitetta. Asetetut numeeriset päästövähennystavoitteet vaihtelevat Pohjois-Pohjanmaan 20 %:n vähennystavoitteesta jopa 70 %:n vähennystavoitteeseen Päijät-Hämeessä. Keski-Suomessa perusvuosi on valittu välttämään elinkeinoelämän suhdanteista johtuneita vääristymiä. Tavoitevuosi on Päijät-Hämettä lukuun ottamatta vuosi 2020. Päästökaupparektoria ja ei-päästökaupparektoria ei ole eroteltu maakunnallisissa tavoitteenasettelussa.

Havaittavissa on myös, että mitä tarkemmalle tavoitteiden tasolle siirrytään, sitä vähemmän numeerisia tavoitteita maakunnat ovat strategioissaan asettaneet. Jos kymmenestä strategiasta kuudessa asetettiin yleistavoite päästövähennyksille, viisi maakuntaa on asettanut tavoitteen uusiutuvalla energialle, neljä uusiutuvien polttoaineiden käytölle liikenteessä ja vain kaksi maakuntaa on asettanut numeerisen tavoitteen energiankulutuksen vähentämiselle.

Taulukko 6. Ilmastostrategioissa esitetyt päästövähennystavoitteet perus- ja tavoitevuosiin.

	Päästövähennystavoite	Perusvuosi	Tavoitevuosi
Suomi	-16%*	2005	2020
Etelä-Karjala			
Kainuu	-25 %	2009	2020
Keski-Pohjanmaa			
Keski-Suomi	-23,50 %	2004/2006	2020
Kymenlaakso			
Lappi			
Pohjois-Karjala	enemmän kuin -20 %	2007	2020
Pohjois-Pohjanmaa	-20 %	2007	2020
Päijät-Häme	-70 %	2008	2035
Satakunta			
Varsinais-Suomi	vähintään -50 %	2007	2020

*Tavoite koskee ei-päästökauppasektoria.

Tyhjä kenttä = strategiassa ei esitetty numeerisia päästövähennystavoitteita.

Taulukko 7. Ilmastostrategioissa esitetyt tavoitteet uusiutuvan energian osuudeksi energian lopputuloksesta tavoitevuosiin, uusiutuvan energian tavoitteet liikenteen polttoaineissa tavoitevuosiin sekä kokonaisenergiankulutuksen vähennystavoite tavoitevuosiin. Tyhjä kenttä = strategiassa ei esitetty numeerisia tavoitteita.

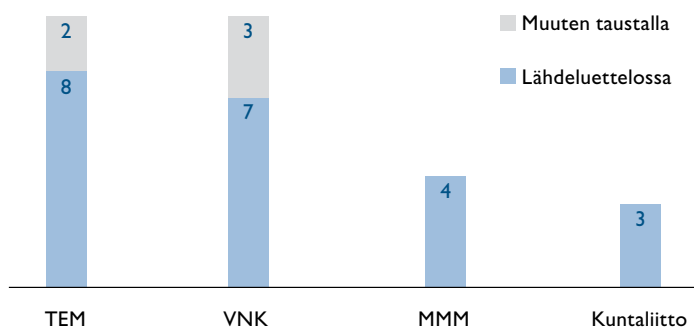
	Uusiutuvat	Tavoitevuosi	Uusiutuvat liikenteessä	Tavoitevuosi	Energiankulutus	Tavoitevuosi
Suomi	38 %	2020	20 %	2020	-20 %	2020
Etelä-Karjala						
Kainuu						
Keski-Pohjanmaa						
Keski-Suomi	60 %	2020				
Kymenlaakso			20 %	2020		
Lappi						
Pohjois-Karjala	82 %	2020	20 %	2020		
Pohjois-Pohjanmaa	38 %	2020			-20 %	2020
Päijät-Häme			30 %	2035	-30 %	2035
Satakunta						
Varsinais-Suomi	40 %	2020	20 %	2020		

Numeerisen päästövähennystavoitteen puuttuminen ei tarkoita sitä, etteikö maakunnassa muuten olisi asetettu tavoitteita. Numeeristen tavoitteiden asettamisen vakaavuudesta kertoo, että kaikissa maakunnissa käytiin paljon keskusteluja tavoitteiden asettamiseen liittyen. Syitä, miksi numeerista tavoitetta ei asetettu, olivat maakunnan tulevaisuuden riippuminen monista tekijöistä ja ulkopuolisista päätöksistä, suuret epävarmuudet ja pelko päästövähennystavoitteen väärään suuntaan ohjaavasta vaikutuksesta muiden maakunnan tavoitteiden osalta.

Taustalla kansalliset tavoitteet

Maakunnat ovat asettaneet tavoitteensa omista lähtökohdistaan. Päästövähennystavoitteiden muotoutuminen on tapahtunut yleensä työryhmä- tai ohjausryhmätyöskentelyn tuloksena. Poikkeuksena tästä on Päijät-Häme, jossa maakuntavaltuusto asetti maakunnallisen päästövähennystavoitteen jo heti ilmastostrategiatyön alussa.

Maakunnallisten ilmastostrategioiden taustalla ovat kuitenkin myös kansalliset tavoitteet. Kaikkien strategioiden pohjana on käytetty kansallista ilmasto- ja energiastrategiaa sekä tulevaisuusselontekoa ilmasto- ja energiapolitiikasta (kaavio 11). Haastatteluissa täsmentyi, että kansallinen ilmasto- ja energiastrategia oli tarjonnut lähtökohdan maakunnalliselle ilmastostrategiatyölle ja tulevaisuusselonteko toimi enemmänkin tausta-aineistona. Sen sijaan kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumisstrategia tai Kuntaliiton aineistot eivät olleet mukana työssä yhtä useasti.

Kaavio 11. Kansalliset strategiat sekä Kuntaliiton aineistot maakunnallisten ilmastostrategioiden taustalla. TEM = kansallinen ilmasto- ja energiastrategia, VNK = tulevaisuusselonteko ilmasto- ja energiapolitiikasta, MMM = kansallinen sopeutumisstrategia, Kuntaliitto = Kuntaliiton ilmastoteemasta ilmestyneet julkaisut ja tutkimukset.

Tavoitteiden realistisuus

Maakuntaliittojen haastatellut virkamiehet ajattelivat asetetun päästövähennystavoitteen ja muiden ilmastostrategiassa asetettujen tavoitteiden olevan pääsääntöisesti saavutettavissa ja realistisia. Useassa tapauksessa kuitenkin ajateltiin tavoitteiden olevan myös haastavia. Erityisesti liikenteen päästöjen vähentämistä pidettiin haastavana. Myös maakuntajohtajilta kysyttiin uskoivatko he maakunnallisissa ilmastostrategioissa asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Maakuntajohtajien näkemys oli virkamiehiä varovaisempi.

Päästövähennystavoitteisiin asennoidutaan kahdella tavalla. Toiset maakunnat ovat asettaneet tavoitteensa tarkoituksella haastaviksi, koska haluavat toimia esimerkkeinä ja edelläkävijöinä. Toiset maakunnat taas ovat valinneet maltillisemman tien, eivätkä ole halunneet sitoa tulevaisuuden vaihtoehtoja tiukalla tavoitteen asettelulla.

4 Maakunnalliset ilmastostrategiat: toimeenpano ja seuranta

4.1

Toimeenpanon koordinointi

Kenen vastuulla?

Maakunnallisten ilmastostrategioiden toimeenpanossa törmätään ongelmaan, joka johtuu ilmastopoliittisten toimien moninaisuudesta ja ilmastotematiikan poikkeileikkaavasta luonteesta. Toimijoita on paljon eikä valtion sääntely ulotu kaikkeen. Esimerkiksi päästäkauppasektorin ulkopuolelle jää paljon yritystoimintaa, joiden päästöihin eivät oikeastaan voi vaikuttaa kuin yritys itse ja kuluttajien vaatimukset. Kotitalouksien energiankulutus ja muut kulutustottumukset ovat myös valtion sääntelyn ulkopuolella. Verotuksella ja neuvonnalla toki voi olla ohjaavia vaikutuksia myös näissä tapauksissa.

Muutamassa maakunnassa ollaan perustamassa työryhmää, jonka tehtävänä on pohtia toimeenpanoa ja seurannan järjestämistä. Haastattelujen mukaan ilmastostrategian toimeenpanosta keskusteltiin kaikissa maakunnissa strategioita tehtäessä, mutta varsinaisia toimeenpanosuunnitelmia ei tuolloin tehty. Pohjois-Karjalassa on tehty toimeenpanosuunnitelma konsulttityönä strategian tekemisen jälkeen, ja Kainuussa on haettu rahoitusta ilmasto-ohjelman laatimishankkeelle, jossa tarkoituksena olisi käynnistää maakunnallinen ilmastotyö. Monessa maakunnassa on jo olemassa vahva toimija, jonka kautta ilmastostrategian tavoitteita on mahdollista kootusti toteuttaa (esimerkkeinä Varsinais-Suomessa Valonia ja Kymenlaaksossa Ekokymenlaakso -hanke). Tällaista toimintaa tulisikin tukea ja edesauttaa vastaavien toimijoiden muodostumista sinne, missä niitä ei jo valmiiksi ole.

Ilmastohankkeiden rahoitusmahdollisuudet nähdään suhteellisen hyvinä. Valmis ilmastostrategia ja EU:n vuosien 2014–2020 aluekehitysrahojen suuntaaminen vähähiilisen talouden/yhteiskunnan hankkeisiin on erinomainen selkänöjä maakunnalliselle ilmastotyölle. Maakunnissa on mahdollista suunnata EU:n aluekehitysvaroja ilmastostrategioissa esitettyjen painopisteiden mukaan ja näillä voimavaroilla kehittää maakunnan ja kuntien ilmastotyötä.

Maakuntaliiton rooli toimeenpanossa

Maakuntien ilmastostrategioihin on koottu myös jo toteutettuja tai toteutumassa olevia toimia. Maakunnissa tehdään paljon ilmastotyötä, jotka toteuttavat strategioiden tavoitteita. Ilmastostrategian ja maakunnassa jo tehtävän ilmastotyön välille tulisikin muodostaa selvä kytkentä. Maakuntaliitot eivät voi olla vastuussa ilmastostrategioiden toimien toimeenpanosta kokonaisuudessaan, mutta ne voisivat hyvin toimia koordinoivana tahona, jonka tarkoituksena olisi yhdistää eri toimijoita, kannustaa

alkuun, auttaa rahoituksen hakemisessa ja tuoda julki tehtyä työtä maakunnan sisällä ja ulkopuolella.

Tämän hetkiset virkamiesten ajatukset maakuntaliiton roolista ilmastostrategian toimeenpanossa vaihtelevat maakunnittain paljon. Muutamassa maakunnassa liiton on tarkoitus toimia koordinoivana tahona ja useammassa seurata strategian toimeenpanon edistymistä. Yhdessä maakunnassa liiton tarkoituksena mainittiin ilmastotyön auttaminen eteenpäin hankerahoittajan roolissa, toisessa strategiaa tuodaan esille lakisääteisten tehtävien kautta ja kolmannessa strategian toimeenpanon ei katsottu kuuluvan maakuntaliitolle ollenkaan. Useimpien strategioiden lähtökohtana on, että kuntien ja muiden toimijoiden tulisi toimeenpanna maakunnallista ilmastostrategiaa omassa työssään oma-aloitteisesti.

Laatikko 2. Rakenerahastokauden ilmastopainotukset (Koski 2012)

EAKR:n rahoituksesta vähähiiliseen talouteen kohdennettava vähintään 20 %.

Vähähiilisen talouden prioriteetit EAKR-asetuksessa:

- Uusiutuvien energialähteiden tuotannon ja jakelun edistäminen
- Pk-yritysten energiatehokkuuden ja uusiutuvien energiamuotojen käytön edistäminen
- Energiatehokkuuden ja uusiutuvien energiamuotojen käytön tukeminen julkisissa infrastruktuureissa ja asuinrakennuksissa
- Älykkäiden energijakelujärjestelmien kehittäminen matalajännitetasoille
- Kaupunkialueiden vähähiilisten strategioiden edistäminen

HALKE:n linjaukset tulevan rakenerahastokauden painopisteistä 20.9.2012.

Yhtenä painopisteenä ”Vähähiilinen talous kaikilla aloilla”

- Uusiutuvien energialähteiden tuotannon, jakelun ja käytön edistäminen
- Energia- ja materiaalitehokkuuden edistäminen
- Kaupunkialueiden vähähiilisten strategioiden edistäminen

Valtakunnallinen suunnitelma teemasta Vähähiilinen yhteiskunta (YM ja TEM valmistelee).

Tuettavan toiminnan prioriteetit:

- Energiatehokkuuden parantaminen
- Uusiutuvan energian tuotannon ja käytön edistäminen
- Materiaalitehokkuuden parantaminen
- Kaupunkialueiden vähähiilisten strategioiden edistäminen

Jokaiselle prioriteetille määritellään tuettava toiminta, tuen saajat ja indikaattorit.

Lisäksi määritellään horisontaaliset periaatteet, rahoitussuunnitelma ja toimeenpanojärjestelmä.

Vähähiilisyys

- Täysin uusi teema rakenerahasto-ohjelmissa
- Avaa merkittäviä mahdollisuuksia
- Edellyttää uutta ajattelua perinteiseen hanketyöhön
- Tarvitaan uudenlaista yhteistyötä ja verkostoistumista

Seitsemän vuoden suuri mahdollisuus!

Toimenpiteiden vastuuttaminen

Kolmessa ilmastostrategiassa toimenpiteitä ei ole vastuutettu kenenkään toimijan tehtäväksi. Seitsemässä nyt valmiissa ilmastostrategiassa on pyritty jo strategia-asia-kirjassa jakamaan vastuuta eri toimenpiteistä toimijoille. Useissa tapauksissa tämä tarkoittaa toimijoiden luettelemista toimenpideryppään lopussa. Toimenpiteet ovat usein myös hyvin laajoja ja epäkonkreettisia, jolloin niihin tarttuminen on hankalaa. Päijät-Häme on tästä mielenkiintoinen poikkeus (ks. kuva 2).

Toimenpiteitä

- Lahtikonsernin omistajapolitiikan piirissä olevat yhtiöt siirtyvät vähitellen käyttämään uusiutuville energiamuodoilla tuotettua energiaa
- Saavutetaan TEMin energiatehokkuussopimuksen mukaiset energiansäästöt Heinolassa vuoteen 2016 mennessä
- Hollolassa on toteutettu ESCO-toimintaan liittyviä toimenpiteitä kuten koulujen ilmanvaihdon ja valais-tuksen ohjauksen uusiminen
- Energiansäästöhanke toteutetaan Asikkalan, Padasjoen ja Sysmän kuntien omilla kiinteistöissä
- Hennaan rakennetaan energiatehokasta asutusta
- Hollolassa tehdään muutoksia valaistukseen ja automaatiikkaa lisätään sähkönkulutuksen vähentämiseksi
- Asikkalan jätevedenpuhdistamon purkuveden lämmön talteenotto toteutetaan
- Hankitaan energiankulutuksen seurantajärjestelmä Nastolaan
- Vierumäelle rakennettiin vuonna 2011 Suomen korkein ja energiatehokkain puukerrostalo
- Lahden kaupungin Kelaa! -hanke on tiedottanut asukkaille ja yrityksille energiatehokkuuden parantamiseen liittyvistä asioista
- Nastolan kunnan kiinteistöjen lämpötiloja säädetään ja työhuoneiden valaistus optimoidaan energian säästämiseksi
- Rakennetaan Lahden Tenava-Tonttilan uusi päiväkotitalo matalaenergiarakennukseksi
- Huomioidaan elinkaarikustannukset Nastolan uuden palvelukeskusasukemisyksikön suunnittelussa ja rakennuttamisessa

Kuva 2. Päijät-Hämeen ilmasto- ja energiaohjelma (2012), toimenpiteitä s. 16.

Päijät-Hämeen strategiassa toimenpiteiden muotoilu ja vastuuttaminen on muista strategioista poikkeavaa. Haasteeseen on paljon helpompi tarttua, kun kirjaus kuuluu: "Hennaan rakennetaan energiatehokasta asutusta", kuin jos kirjaus kuuluisi: "Kaupunkien uudisalueilla pyritään edistämään energiatehokasta rakentamista". Päijät-Häme on maakunnista myös ainoa, jossa on luotu askelmerkkejä päästövähennystavoitteen saavuttamiseksi.

Laatikko 3. Puuttuvat polut – skenaariot ja backcasting

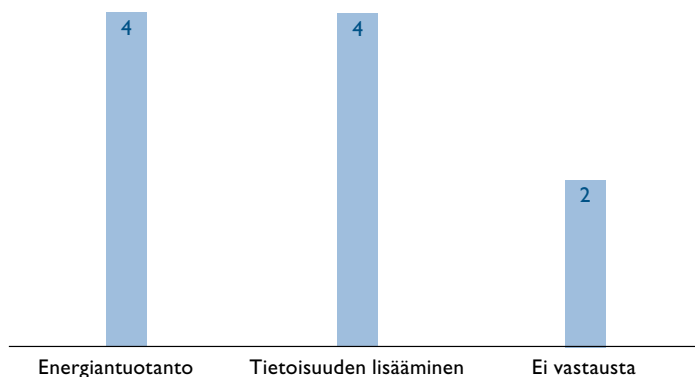
Valtioneuvoston vuoden 2009 tulevaisuusselonteossa käytettiin backcasting -menetelmää luomaan polkuja kohti vähäpäästöistä Suomea. Tulevaisuusselonteossa otettiin lähtökohdaksi 80 %:n päästövähennys vuoden 1990 päästötasosta vuoteen 2050 mennessä. Maakunnallisissa ilmastostrategioissa skenaariotyötä ei ole käytetty toimeenpanoa tukevana elementtinä, ja strategioiden visioille ja toimenpiteille on ainoastaan Päijät-Hämeessä rakennettu välitavoitteita tai muita askeleita kohti tavoiteltavaa tulevaisuutta.

- Valtioneuvosto linjasi tulevaisuusselonteossa, että skenaarioita tulee päivittää säännöllisesti ja työtä skenaarioiden kehittämiseksi tulee jatkaa.
  - Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaisesti tulee laatia tiekartta kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa (VNK 2012a).
- Näitä linjauksia voitaisiin toteuttaa yhteistyössä maakuntien kanssa. Tämä toisi tiekartan laatimistyöhön mukaan koko Suomen näkökulman ja vahvistaisi maakuntien osaamista, joka voisi auttaa myös kuntia konkretisoimaan tavoitteitaan ja luomaan askelmerkkejä päästövähennyksiin tähtäävälle toiminnalle.

Vaikuttavaa ilmastotyötä

Toimeenpanon lisäksi vähemmällä pohdinnalla on strategiatyössä ollut toimenpiteiden vaikuttavuus. Vaikuttavuutta pohdittiin joko vähän tai ei ollenkaan strategia-prosessien kuluessa. Toimenpiteitä ei ole esimerkiksi järjestetty suuruusluokkiin vaikuttavuuden mukaan eikä niiden kustannustehokkuutta ole pohdittu. Nämä ovatkin hyvin haastavia tehtäviä, joiden toteuttamiseksi tarvitaan tukea.

Kysyttäessä virkamiehiltä heidän mielestään maakuntansa vaikuttavimpia keinoja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, puolet virkamiehistä viittasi energiantuotantoon ja toinen puolikas kertoi tietoisuuden lisäämisen olevan vaikuttavinta (kaavio 12). Maakuntakaavan merkitys ja vaikuttavuus eivät tulleet esille vastauksissa.

Kaavio 12. Mikä on oma käsityksenne vaikuttavimmista keinoista?

Ilmastostrategioiden toimeenpanon seuranta ja päivittäminen

Maakunnallisten ilmastostrategioiden seurannan järjestelyt sekä seurannan sisällön määrittely ovat maakunnissa kesken. Maakuntaliitto on ottanut vastuulleen seurannan järjestämisen kuudessa maakunnassa, neljässä maakunnassa seurannan järjestämistä ei ole määritelty ollenkaan. Maakuntiin suunnitellaan erilaisia seuranta- tai koordinaatioryhmiä, ja joissain maakunnissa jokin jo olemassa oleva ryhmä saa vastuulleen ilmastostrategian seurantatehtävät.

Ainoastaan Kainuussa on määritelty seurattavat indikaattorit ja päästölaskelmien päivittämisen aikataulu. Ilmastostrategian päivittäminen on ajankohtaista Kainuussa ja Satakunnassa viiden vuoden välein (tai tarvittaessa) ja Päijät-Hämeessä 5-10 vuoden välein. Keski-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa ilmastostrategia päivitetään tarvittaessa, ja muualla strategian päivittämisestä ei ole sovittu.

Laatikko 4. Seurannan käytäntöjen luominen yhteistyössä

Ilmastostrategioiden seurannalle ei ole yhtenäistä menetelmää. Sellaisen luominen kuitenkin vahvistaisi ilmastostrategiaprosessia ja toimeenpanoa, maakunnallisten ilmastostrategioiden vertailtavuutta ainakin joillain sektoreilla sekä alueellisen tiedon hyödyntämistä valtakunnallisessa seurannassa.

- Kansallisella tasolla voitaisiin yhteistyössä maakunnallisten toimijoiden kanssa kehittää ilmastostrategioiden seurannan malli, joka otettaisiin käyttöön kaikissa maakunnissa.

Ilmastotyö maakuntaliitoissa

Ilmastotyön tekijät

Maakuntaliitoissa ei ole työntekijää, jonka ainoana vastuualueena ilmasto- ja energiakysymykset olisivat. Nämä tehtävät on vastuutettu joko yhdelle virkamiehelle, joka hoitaa niitä muiden tehtäviensä ohessa, tai sitten kukaan ei varsinaisesti hoida ilmastoasioita, vaan niistä vastaava henkilö määräytyy teeman mukaan. Virkamiesten oli hankala arvioida ilmasto- ja energiateemaan käyttämänsä työaikaa, mutta yleisesti ottaen se on aika vähäinen.

Ilmastotehtävistä vastaavien henkilöiden tehtävät maakuntaliitoissa erosivat toisistaan paljon. Näitä olivat esimerkiksi aluekehitysasiantuntija, kehittämisjohtaja, maakunta-asiamies, ympäristösuunnittelija, suunnittelupäällikkö, suunnittelujohtaja sekä ohjelmapäällikkö.

Ilmastostrategiaprosessiin osallistuminen on ollut monelle hyvä astinlauta uralle maakuntaliitoissa. Usean maakuntaliiton kohdalla ilmastostrategiahankkeessa työskennellyt henkilö on strategiahankkeen päätyttyä työllistynyt pysyvästi maakuntaliiton palvelukseen. Tämä kertoo henkilöiden pätevyyden lisäksi myös siitä, että ilmasto- ja energiaosaaminen on haluttu pitää talossa. Suomen maakuntaliittoihin on selvästikin muodostumassa ilmastoammattilaisten joukko.

Yhteistyö ilmasto- ja energia-asioissa

Maakuntaliittojen välillä

Maakuntaliittojen välinen yhteistyö ilmasto- ja energia-asioissa on yllättävän vähäistä. Etelä- ja Pohjois-Savo muodostavat tässä poikkeuksen tekemällä ilmastostrategiansa yhdessä. Muutoin maakuntaliittojen virkamiehet kertoivat tuntevansa toisten liittojen ilmastotyötä joko jonkin verran tai ei kovinkaan hyvin. Yhteistyötä ei ilmastoasioissa kovinkaan paljoa tehdä. Lähimmät yhteistyökumppanit ovat vierisistä maakunnista, Pohjois-Karjalan virkamiehillä tuntui olevan eniten kontakteja oman yhteistoiminta-alueensa ulkopuolelta. Yhteistyö maakuntaliittojen välillä on satunnaista sekä jäsentymätöntä, ja rakentuu useasti henkilökohtaisten verkostojen päälle. Eri maakuntaliittojen välillä ei koettu olevan kilpailuasetelmia.

Maakuntaliittojen virkamiehet toivoivat enemmän yhteistyömahdollisuuksia muiden ilmastotyötä tekevien kollegoiden kesken, etenkin liittyen kokemusten jakamiseen, konkreettisten esimerkkien ja parhaiden käytäntöjen vaihtamiseen. Ilmastostrategiatyöhön liittyen toivottiin yhteistä pohdintaa tai työpajoja toimenpanoon, seurantaan sekä toimenpiteiden vaikuttavuuden mittaamiseen.

Maakuntaliittojen ja kansallisen tason välillä

Virkamiesten näkökulmasta katsottuna kansallisella tasolla tulisi määritellä laajemat raamit toiminnalle, ja maakunnille sekä kunnille tulisi jättää mahdollisuus löytää omalle alueelleen parhaat ratkaisut täyttää kulloinkin kyseessä oleva velvoite. Ministeriöltä toivottiin maakuntien parempaa osallistamista kansallisen tason strategioiden, sääntelyn ja linjausten valmisteluprosesseissa, avoimempaa keskustelua ja tiedottamista ajankohtaisista asioista kansallisella ja EU:n tasolla, sekä tietoa vaikutuksista ja toimenpiteistä maakunnallisella tasolla. Ilmastostrategiatyöhön liittyen esitettiin toive kansallisesta koordinaatiosta, jonka kautta maakunnille annettaisiin jonkinlaisia eväitä ilmastostrategiatyön itsenäiseen toteuttamiseen. Ympäristöministeriöltä toivottiin aktiivista roolia maakuntien verkottamiseen ilmastostrategiatyön edetessä ja parhaiden käytänteiden jakamista.

Vuoden 2009 Ilmasto- ja energiapoliittisen tulevaisuusselonteon toimeenpanon yhteydessä vuonna 2011 valtioneuvoston kanslia järjesti maakuntaliittojen virkamiehille seminaarin, jossa oli mahdollista keskustella ja jakaa kokemuksia ilmastostrategiatyöstä. (VNK 2012b). Maakuntaliittojen virkamiehet kertoivat tämän tilaisuuden olleen hyödyllinen, ja toivoivat vastaavanlaisia myös jatkossa. Ympäristöministeriö ja SYKE järjestivät lokakuussa 2012 ympäristöhallinnon koulutustilaisuuden samasta aiheesta, ja tilaisuudessa käyty keskustelu oli mielenkiintoista. Tällaisia tilaisuuksia olisi hyvä järjestää jatkossakin maakunnallisen ilmastotyön tueksi.

5 Maakuntajohtajien roolista ja näkemyksistä

5.1

Maakuntajohtajien näkemyksiä Ilmastopolitiikan ja ilmastostrategiatyön merkityksestä

Ilmastopolitiikka tärkeää

Maakuntajohtajista reilu 2/3 arvioi ilmastopolitiikan merkityksen omalle maakunnalle tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi. Perusteluna mainittiin muun muassa kiinteä yhteys maakunnalle tärkeään metsätalouteen ja -teollisuuteen, maakunnan vahva bioenergiaosaaminen, toimintaympäristön muutoksen hallinta ja muutokseen valmistautuminen, tematiikan keskeinen asema EU:n aluepolitiikassa, ilmastonmuutoksen avaamat mahdollisuudet uudentalaiselle yritystoiminnalle sekä maakunnan yleiset tavoitteet. Ilmastopolitiikan tärkeys linkittyi näillä maakuntajohtajilla voimakkaasti niihin mahdollisuuksiin, joita ilmastonmuutos tuo mukanaan - ei niinkään ilmastonsuojelullisiin kysymyksiin. Nimenomaan mahdollisuus -näkökulma näyttäisi aikaansaavan toimintaa.

Maakuntajohtajista vajaa kolmannes ei tuonut esille, että ilmastopolitiikka olisi maakunnan kannalta tärkeää. Ilmastopolitiikka ja sen mukaiset toimenpiteet olivat heidän mielestään toissijaista muihin asioihin nähden. Nämä maakuntajohtajat puhuivat muun muassa ilmastopolitiikan ylikansallisesta luonteesta, maakunnan ja Suomen ilmastotoimien riittämättömyydestä globaalissa kontekstissa, maakunnan aiheuttamien päästöjen vähäisyydestä verrattuna suuriin teollisuusmaihin ja muiden asioiden ensisijaisuudesta (työttömyys). Tällaisten reunaehtojen vallitessa yhden maakunnan tekemisillä ei näiden maakuntajohtajien mielestä ollut paljoakaan vaikutusta. Nämä maakuntajohtajat käsittivät ilmastonmuutoksen torjuttavana häirtana, jonka edelle menevät muut paljon kiireellisemmät ja konkreettisemmät kysymykset.

Ilmastostrategiatyön merkitys maakunnalle ja maakuntajohtajan osallistuminen työhön

Yllä esitetystä huolimatta kaikki maakuntajohtajat, joiden maakunnissa ilmastostrategiaprosessi on läpikäyty tai se on meneillään, kokivat ilmastostrategiatyön tärkeäksi ja maakuntaa hyödyttäneeksi. Osaamispuhjan ja faktojen päivittäminen, tematiikan tarjoamat rahoitusmahdollisuudet (EAKR 2014–2020), yhteisen tahtotilan luominen maakuntaan, keskustelun ja ajatusten herättäminen sekä ratkaisujen löytäminen muutokseen olivat keskeisiä syitä. Hämeessä ja Uudellamaalla, joissa ilmastostrategiaa ei olla tekemässä erikseen, maakuntajohtajat painottivat ilmastoteeman tulevan paremmin esille maakunnan virallisten asiakirjojen, maakuntasuunnitelman ja -ohjelman kuin erillisen ilmastostrategian kautta.

Maakuntajohtajien rooli ilmastostrategiatyössä on ollut johtaa ja ohjata työtä sekä tuoda tematiikkaa esille puheissa ja tapaamisissa. Varsinaiseen strategiaprosessiin maakuntajohtajat eivät ole yhtä poikkeusta lukuun ottamatta suuremmalti osallistuneet. Maakuntajohtajat näkevät oman roolinsa ilmastostrategioiden toimeenpanovaiheessa samankaltaisena. Heillä on mahdollisuus olla ohjaamassa maakunnan toimintaa muun muassa kohdentamalla hankerahoitusta ilmastotyötä tukeviin hankkeisiin ja viemällä asiaa eteenpäin maakuntajohtajan aseman avulla.

Ilmastostrategian tavoitteiden saavuttaminen haasteellista

Kaksi maakuntajohtajaa kertoi uskovansa, että ilmastostrategiassa asetetut tavoitteet tullaan saavuttamaan. Neljä maakuntajohtajaa uskoi että maakunnassa saavutetaan osa tavoitteista, osan ollessa haastavampia ja riippuvaisia monista, ennalta arvaamattomista seikoista. Muut neljä ilmastostrategian tehneen maakunnan maakuntajohtajista kertoivat asetettujen tavoitteiden olevan haasteellisia ja niiden toteutumista on hankala arvioida.

Ilmastostrategian sisältämistä toimenpiteistä energiaan liittyvät toimenpiteet olivat maakuntajohtajien mielestä lähes poikkeuksetta keskeisimpiä maakunnan menestykseen vaikuttavia toimenpiteitä. Toisena tärkeänä mainittiin liikenneratkaisut. Muutamia mainintoja saivat myös kuluttajien tekemiin ratkaisuihin liittyvät kysymykset, sekä matkailu, asuminen ja rakentaminen.

Ilmastostrategian tehneistä tai työhön ryhtyneistä 16 maakunnasta seitsemän maakuntajohtajaa piti tärkeänä ilmastostrategian toimeenpanoa (kaavio 13). Kahden maakuntajohtajan näkemyksen mukaan ei pitäisi niinkään puhua jonkun tietyn strategian toimeenpanosta, vaan ilmastoteema tulisi sisällyttää läpileikkaavana teemana kaikkeen maakunnan toimintaan. Seitsemän maakuntajohtajaa ei ilmaissut suoraa kantaansa asiaan.

Kaavio 13. Onko ilmastostrategian toimeenpano mielestänne tärkeää maakuntanne menestyksen kannalta?

5.2

Maakuntaliitot ilmastotoimijoina

Ilmastotyön jatko

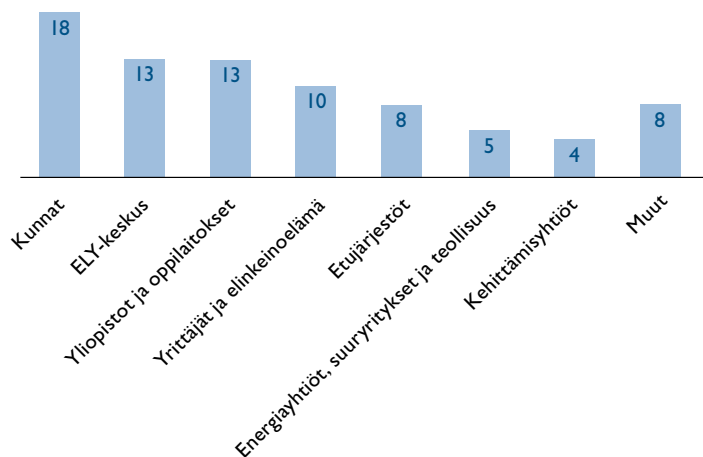
Maakuntaliitot ovat siis olleet useissa maakunnissa päävastuullisia ilmastostrategioiden tekijöitä. Kaikki maakuntajohtajat olivat yhtä mieltä siitä, että tällainen koordinoiva rooli sopii maakuntaliitolle hyvin ja ilmastostrategiatyö tulee maakuntaliittojen lakisääteisiä alueiden kehittämiseen ja maakuntakaavaan liittyviä tehtäviä.

Maakuntajohtajilla ei ollut yhtenevää ajatusta maakuntaliiton ilmastotyön jatkosta strategiатыön jälkeen. Eniten mainittuja teemoja olivat rahoituksen suuntaaminen ilmasto- ja energiahankkeisiin sekä ilmastostrategiaprosessissa muotoiltujen tavoitteiden huomioiminen poikkileikkaavana teemana kaikessa maakunnan toiminnassa. Kaikki maakuntajohtajat eivät kuitenkaan ottaneet näitä teemoja esille haastattelun kuluessa. Täytyy muistaa, että monessa maakunnassa ilmastotematikkaa ollaan vasta pohtimassa. Maakuntajohtajat ovat toki ohjaamassa EU:n aluekehitysrahaston (EAKR) rahoitusta ilmasto- ja energiahankkeisiin tulevalla rahoituskaudella, mutta ainoastaan Pohjois-Karjalassa suunnitellaan henkilöressurssien lisäämistä ilmasto- ja rakennerahastotyöhön maakuntaliitossa. Maakunnissa, joissa ilmastostrategiатыö on saatettu päätökseen, ilmasto- ja energiateeman tietämyksen koetaan olevan myös maakuntaliiton muun kuin asiasta vastaavien henkilöiden kohdalla parempaa kuin ennen strategiaprossia.

Yhteistyötä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa

Maakuntajohtajien näkemyksen mukaan kunnat ovat hyvin mukana maakunnallisessa ilmastostrategiатыössä maakuntavaltuusto ja -hallitustyöskentelyn kautta, sekä ilmastostrategiатыön työpajojen, teemaryhmien ja seminaarien kautta. Toisaalta kunnallisen ilmastostrategiатыön kohdalla maakuntajohtajien mielipiteet jakautuivat; toiset näkivät kuntien tukemisen niiden omissa ilmastostrategiaprosesseissa tärkeäksi ja toiset olivat sitä mieltä että kuntien ei olisi välttämätöntä enää itse ryhtyä työstämään strategioita, vaan ennemminkin ryhtyä toimiin maakunnalliseen työhön tukeutuen. Maakuntien näkökulmasta kunnat nähdään keskeisimpänä ilmastostrategioiden toimenpiteiden toteuttajina, ja tämän työn tueksi maakunnalla on mahdollista myöntää rahoitusta.

Ilmastotyön keskeisimmät alueelliset kumppanit ovat samoja tahoja, joiden kanssa maakuntaliitot muissakin asioissa tekevät yhteistyötä. Kaaviossa 14 on listattu maakuntajohtajien mainitsema tärkeimmät tahot.

Kaavio 14. Mitkä ovat maakuntaliiton tärkeimmät alueelliset yhteistyökumppanit ilmastotyössä? (Vastausten määrää ei rajoitettu). Muut = Muut maakunnat x 2, liikennetoimijat, Metsäkeskus, kansainväliset järjestöt, matkailukeskukset, media ja päättäjät.

Maakunnallinen ilmastostrategia on maakuntajohtajien mielestä tärkeä rahoittaja-osapuolille, kuten liitolle itselleen ja ELY-keskukselle, koska strategia tarjoaa selkänöjää rahoituspäätöksiä tehtäessä. Myös hankerahoituksen hakijoille strategia nähtiin tärkeänä, jotta he osaavat suunnata hankehakemuksia maakunnan painopisteiden mukaisesti. Lisäksi ilmastostrategia auttaa eri organisaatioiden suunnittelutyötä tekeviä henkilöitä huomioimaan ilmasto- ja energiakysymykset paremmin suunnitteluprosesseissa.

Parempi tiedonvaihto, alueellinen näkökulma ja panokset kohdilleen

Maakunnat ovat lähteneet ilmastostrategiatyön kautta mukaan yhteiseen ilmastotyöhön, mutta linkki kansallisen tason ilmastopoliittiseen keskusteluun ja päätöksentekoon ei näyttäisi olevan vielä maakuntajohtajien näkökulmasta riittävä. Kysyttäessä, miten maakunnallinen ja kansallinen taso voisivat paremmin toimia yhdessä ilmastopolitiikan alalla, maakuntajohtajat toivoivat enemmän vuoropuhelua ja keskusteluyhteyttä kansallisen tason toimijoihin, sekä avoimempaa tiedon levittämistä ja avaamista alueiden näkökulmasta jo valmistelun varhaisessa vaiheessa.

Maakuntajohtajien suunnalta esitettiin toiveita, että ilmastopoliittisessa päätöksenteossa sekä tavoitteen asettelussa huomioitaisiin paremmin alueellinen näkökulma, sekä alueelliset erityispiirteet. Valtionhallinnolta toivottiin myös selkeyttä, johdonmukaisuutta ja pitkäjänteisyyttä etenkin investoinneista ja verotuksen tai sääntelyn muutoksista päätettäessä.

Valtiolta toivottiin selkeää kansallista visiota ja tavoitteen asettelua ilmastopolitiikassa, jotta myös alueellisella tasolla tiedettäisiin mitä tavoitella. Maakuntajohtajat myös painottivat tavoitteiden saavuttamisen tärkeyttä suhteessa tiettyjen yksittäisten toimenpiteiden toteuttamiseen. Jokaisella maakunnalla on omia vahvuuksia ja resursseja, ja tavoitteiden saavuttamista tulisi tarkastella siltä näkökannalta. Usea maakuntajohtaja oli sitä mieltä, että ilmastopolitiikassa tulisi huomioida nykyistä paremmin kilpailukykyä näkökulma ja elinkeinopoliittiset mahdollisuudet.

Laatikko 5. Maakuntajohtajat ilmastotyössä

Maakuntajohtajat ovat keskeisiä alueensa strategiatyön edistäjiä. Alla ehdotuksia maakuntajohtajille työn jatkamiseksi.

- ▶ Maakuntajohtajat voisivat ottaa yhteiskokouksensa teemaksi ilmasto- ja energiakysymykset ja keskustella ilmastotyön tavoitteista, parhaista käytännöistä ja jatkosta.
- ▶ Maakunnissa voitaisiin järjestää yhteistyössä ministeriöiden kanssa seminaari- tai työpajojen sarja, jossa maakunnallisen ilmastotyön jatkoa ja yhteisiä malleja yhteistyölle, sekä maakunnallisille ilmastostrategioille olisi mahdollista työstää.

6 Yhteenveto: haasteesta mahdollisuudeksi

6.1

Maakunnallisen ilmastotyön yleiskuva ja vertailtavuus

Ilmastostrategiaprosessit

Vuonna 2008 julkaistun kansallinen pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategian jälkeen maakuntatasolla ryhdyttiin tekemään ilmastostrategioita, ja ilmastostrategiaprosessi on käyty tai tullaan käymään läpi ainakin 16 maakunnassa. Ilmastostrategioita on tehty paljon myös seudullisella ja kunnallisella tasolla. Kaikissa Suomen maakunnissa tehdään maakuntatason ilmastomuutoksen hillintään liittyvää työtä.

Vaikka monissa ilmastostrategiaprosesseissa on yhteneviä piirteitä, kokonaisuuk-sina toisiinsa verrattuna prosessit ovat olleet hyvin erilaisia. Suurin osa ilmastostrategioista on lähtenyt etenemään virkamiesten aloitteesta, mutta muutamat myös poliitikkojen aktiivisuuden vuoksi. Strategian tekijänä on useasti ollut maakuntaliitto, mutta myös kunta, ELY-keskus, konsultti, tai muu toimija on ollut vastuussa ilmastostrategiaprosessin koordinaatiosta. Strategioita on tehty hankkeissa maakuntien kehittämisrahoilla ja EU:n aluekehitysrahaston tuella, mutta myös virkatyönä.

Yhteistä kaikille ilmastostrategiaprosesseille on, että ne on tehty laajassa yhteistyössä maakunnan toimijoiden kanssa, pyrkien ottamaan mukaan niin kuntien ja yritys-elämän edustajat kuin useissa tapauksissa myös kuntalaiset. Parasta asiantuntemusta on haettu tutkimuslaitoksista ja kansainvälisestä yhteistyöstä. Samat toimijat ovat maakunnille luontaisia yhteistyökumppaneita myös monissa muissa yhteyksissä.

Jokainen maakunta on hakenut itselleen parhaat ja tilanteeseensa sopivimmat keinot ilmastostrategiaprosessin toteuttamiseksi. Tiukka ylhäältä annettu, kaikille yhtäläinen strategiakehikko ei välttämättä vastaisikaan toimijoiden ilmastostrategialle asetettuja tavoitteita, ja jokaiselle maakunnalle uniikkeja reunaehtoja. Jotta maakunnissa olisi mahdollista keskittyä ilmastostrategian sisällöllisiin kysymyksiin, *maakunnalliselle ilmastostrategialle tulisi luoda malli, jossa määritellään ilmastostrategian keskeiset elementit. Ministeriöt ja maakuntaliitot voisivat yhteistyössä järjestää työpajojen sarjan, jossa tätä pohdittaisiin. Tässä yhteydessä tulisi myös pohtia, mitä maakunnalliselta ilmastostrategiatyöltä halutaan.* Tulisiko maakunnallisessa ilmastostrategiatyössä keskittyä ainoastaan niihin toimiin, jotka ovat strategian tekijän (esim. maakuntaliiton) toteutettavissa, jolloin toimeenpano olisi suoraviivaisempaa, vai tulisiko maakunnallisten strategioiden olla jatkossakin laajoja kaiken maakunnan alueella tapahtuvan toiminnan viitekehyksiä, niin kuin ne ovat nyt? *Tarkoin tulee pohtia erityisesti maakuntien ja kuntien yhteistoimintaa, sekä sen kehittämistä.*

Ilmastostrategiaprosessi

Kuva 3. Ideaalinen ilmastostrategiaprosessi (Berninger 2012).

Kati Berninger (2012) on selvityksessään hahmotellut ideaalista ilmastostrategiaprosessia (kuva 3). Kuvassa keskeinen strategian pohja-aineisto on kasvihuonekaasubudjetti. Yhtä maakuntaa lukuun ottamatta ilmastostrategiaprosessien aikana on laskettu maakunnan kasvihuonekaasupäästöjä. Päästölaskenta ja päästötietojen ilmoittaminen on eri maakunnissa erilaista ja tekee tietojen vertailusta hankalaa. Keskeistä päästölaskennassa tosin onkin ymmärrys suuruusluokasta ja tieto päästöjen lähteistä. Tärkeää on, että jokaisessa maakunnassa (ja kunnassa) tiedostetaan mistä päästöt syntyvät, jotta näihin päästölähteisiin voidaan kohdistaa toimenpiteitä. *Suotavaa kuitenkin on, että päästöt laskettaisiin yhtenevin periaattein ja samoja perusvuosia käyttäen. Selkeintä olisi noudattaa kansallisen kasvihuonekaasuinventaarion periaatteita.* Tämä helpottaisi maakunnallisen ilmastotyön kokonaisuuden hahmottamista ja varmasti myös maakuntien välistä, sekä maakuntien ja kansallisen tason välistä yhteistyötä. *Kansallisella tasolla voitaisiin yhteistyössä maakunnallisten toimijoiden kanssa kehittää suositus päästöjen laskennalle. Sama suositus olisi myös kuntien hyödynnettävissä.* Kuntaliitto on pohtimassa tätä samaa tematiikkaa. Kuntaliitto julkaisee hyvän käytännön, jossa ohjeistetaan päästötavoitteiden laadinnassa ja niiden toteutumisen seurannassa (Kuntaliitto 2012b).

Ilmastostrategioiden sisältö

Maakunnalliset ilmastostrategiat eroavat toisistaan myös sisällöllisesti. Työhön ryhtyessään useille maakunnille ei ollut selvää mitä ilmastostrategialla oikeastaan pitäisi tavoitella. Tätä ei ole missään määritelty tai yhteisesti pohdittu. Ilmastostrategian tehneissä maakunnissa on toki otettu lähtökohdaksi kansalliset ja kansainväliset tavoitteet, mutta jokainen maakunta on pohtinut oman strategiaprosessinsa ja tavoitteenasettelunsa itsenäisesti oman näköisekseen. Maakunnallisista ilmastostrategioista on muodostunut maakunnan toimijoiden yhteinen tahdonilmaus siitä ilmasto- ja energiapoliittisesta suunnasta, jota alueella halutaan tavoitella. Yhdessä painotetaan vesivoiman, toisessa turpeen ja kolmannessa ydinvoiman keskeistä merkitystä tulevaisuuden energiaratkaisuissa.

Yhtä mieltä maakuntaliitoissa oltiin siitä, että maakunnallisen ilmastostrategian suhde kunnissa tehtävään ilmasto(strategia)työhön on keskeinen. Maakunnallisen

strategian tulee olla yleinen ja suuntaa-antava, kun taas kunnallisella tasolla määritellään keinot tavoitteisiin pääsemiseksi. Keskeistä on, että kummallakin strategiatasolla on yhtenevät päämäärät. *Maakunta- ja kuntatasolla tehtävä ilmastostrategiatyö tulisi järjestää siten, että maakunnallinen strategia todella tukisi kunnissa tehtävää työtä.* Tällä hetkellä maakunnallinen strategiatyö ei pääasiassa ole synnyttänyt uutta kunnallista strategiatyötä ja yksi maakuntaliittojen tehtävä tulisikin olla kannustaa kuntia hankerahoituksen, tiedonjakamisen ja verkottamisen keinoin tämän työn aloittamiseen ja jatkamiseen.

Maakunnallisissa ilmastostrategioissa tavoitteita on asetettu hyvin toisistaan eroavilla tavoilla. Joissain strategioissa tavoitteita ja toimenpiteitä on useita satoja, toisissa vaan muutamia kymmeniä. Maakunnallisen ilmastostrategian luonne yleisenä ja suuntaa antavana strategiana puoltaa kaikkien keskeisten näkökulmien avaamista. Useiden satojen toimenpiteiden avaaminen strategia-asiakirjassa voi hukuttaa lukijan toimenpideviidaksoon, mutta taas toisaalta lukija saa yksityiskohtaisempaa tietoa ja voi etsiä juuri omaa alaa koskettavat toimenpidekokonaisuudet. *Selkeämpää, ja toimeenpanoa paremmin palvelevaa olisi jalkauttaa maakunnallista ilmastostrategiaa kuntien suuntaan, ja laatia kunnittaisia toimeenpanosuunnitelmia tai -ohjelmia yhteistyössä kuntien kanssa, joiden avulla maakunnallisen strategian tavoitteet saataisiin toiminnan tasolle.* Maakunnalliset toimijat voisivat tällä tavalla auttaa kuntia ilmastotyöhön. Tämä on tärkeää etenkin sellaisille kunnille, joissa työtä ei vielä ole aloitettu ja joissa resurssit ilmastotyöhön ovat pienet. *Eri maakuntien toimijat voisivat yhteistyössä keskenään ja Kuntaliiton kanssa pohtia ja koota yhteen hyviä käytänteitä tavoitteenasettelulle, vastuiden jakamiselle sekä kuntien avustamiselle ilmastotyössä.*

Ilmastonvaihteluihin liittyvät toimenpiteet sekä varautuminen äkillisiin tai toistuviin luonnonilmiöihin (etenkin tulviin) ovat maakunnissa tuttuja, mutta ilmastonmuutokseen tätä tematiikkaa ei vielä kovinkaan suurella määrällä yhdistetä. Maakunnallisissa ilmastostrategioissa käsitellään ilmastonmuutokseen sopeutumista, mutta hyvin vähän suhteessa ilmastonmuutoksen hillintään. (Sorvali 2012.) *Sopeutumistoimenpiteitä tulisikin nostaa voimallisemmin esille ja aloittaa vaikkapa maakunnallisella tasolla ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimenpideohjelman tekeminen.* Tämä työ tulisi yhtälailla ilmastostrategiatyön kanssa tehdä yhdessä kuntien kanssa. Ehkäpä kokemukset maakunnallisesta ilmastostrategiatyöstä voisivat palvella myös sopeutumisprosessia.

Berningerin ilmastostrategiatyön ideaalimallissa strategiaprosessin osana on yhtälailla varsinaisen strategian laatimisen lisäksi suunnitelma strategian tavoitteisiin pääsemiseksi. Tämä maakunnallisista ilmastostrategioista pääosin puuttuu. Tavoitteet ja toimenpiteet eivät muodosta kokonaisuutta, josta suoraviivaisesti seuraisi maakunnan asettama päästövähennys. Päijät-Hämettä lukuun ottamatta ilmastostrategioissa ei ole esitetty myöskään välitavoitteita päästövähennyksille. Kuudessa tällä hetkellä valmiissa maakunnallisissa ilmastostrategiassa on asetettu numeerinen päästövähennystavoite. Muutoinkin prosenttiluvun esittäminen tavoitteenasettelussa on maakunnallisten ilmastostrategioiden kohdalla suhteellisen varovaista. *Numerisen päästövähennystavoitteen asettaminen on perusteltua paitsi tavoitteiden konkretisoimisen ja tarvittavien toimenpiteiden valinnan kannalta, myös tavoitteen toteutumisen seurannan kannalta.*

Mielenkiintoinen havainto oli, että ilmastonmuutosta käsitellään useimmissa maakunnallisissa ilmastostrategioissa haasteen sijaan mahdollisuutena. Tämä sama piirre oli havaittavissa myös maakuntajohtajien haastatteluissa. Useinkaan maakuntaa ei nähdä ilmastonmuutoksen hillinnän osalta keskeisenä toimijana, mutta ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat toimintaympäristöön vaikuttavat muutokset, ja sen myötä syntyvät liiketoiminta- ja muut mahdollisuudet on tunnistettu ja niihin ollaan valmiita panostamaan. *Maakunnalliset ilmastostrategiat eivät ole kaikkien maakuntien kohdalla pelkästään ilmastonmuutoksen hillinnän (ja vähemmässä määrin sopeutumisen)*

strategioita, vaan myös kartoitusta maakunnan mahdollisuuksista tarttua uudenvälisiin haasteisiin ja elinkeinopoliittisiin mahdollisuuksiin, joita ilmastonmuutos voi toimintaympäristöä voimakkaasti muokkaavana ilmiönä tuoda mukanaan.

Toimeenpano ja seuranta

Strategian toteuttamisen ja seurannan vaiheet kuuluvat myös Berningerin kuvaileman ilmastostrategiatyön ideaalin vaiheisiin. Maakunnallisten ilmastostrategioiden kohdalla toimeenpano on tällä hetkellä pohdinnassa. Avoimia kysymyksiä on paljon: *Minkä tahon tulisi vastata toimeenpanon koordinoinnista? Millä resursseilla? Millä tavalla maakunnallisen yleisen ja ohjaavan strategian kaltaista asiakirjaa on järkevää ylipäätään toimeenpanna? Tuleeko maakunnallista ilmastostrategiaa ylipäätään toimeenpanna?* Miten toimijat, joilla on tosiasiallista valtaa päättää toimenpiteiden suorittamisesta, saadaan työhön mukaan? *Maakunnallisten toimijoiden voisi olla hyödyllistä vaikka ministeriöiden tuella kokoontua yhteen pohtimaan tätä tematiikkaa, joka on kaikille lähes kaikille maakunnille ajankohtainen.*

Maakuntaliitot ovat useissa maakunnissa vastanneet ilmastostrategian laatimisesta. Liittojen omat välineet toimeenpanna ilmastostrategioita ovat maakuntakaavoitus, rahoitus ja viestintä. Lisäksi maakuntaliitto voi toimia eräänlaisena yhteistyön mahdollistajana. Maakuntakaavoitus on hyvin keskeinen osa maakuntaliittojen työtä, ja sen vaikutukset ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen ovat maakunnissa yleisellä tasolla tunnistettuja. Maakuntakaavoitusta ohjaavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, eikä maakuntaliittojen virkamiesten kanssa käydyissä keskusteluissa noussut esiin maakuntakaavatyö liitettynä erityisesti ilmastonmuutokseen muutoin kuin tuulivoimakaavojen kautta. *Voikin olla, ettei maakuntakaavoitusta nähdä varsinaisesti ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen työvälineenä. Tällöin ympäristöministeriön ja maakuntaliittojen olisi tärkeää yhdessä pohtia, miten maakuntakaavoituksen ilmastolinkkiä voitaisiin vahvistaa.* Maakuntaliitolle voisi aluekehittämislakiinkin nojaten kuulua ilmastoyhteistyön maakunnallinen koordinaatiotehtävä. *Maakuntaliittojen tulisi käyttää siellä jo olevia resursseja ja kontakteja, koota yhteen ilmastostrategian tavoitteet ja toimenpiteet, sekä vastata niiden näkymisestä muissa maakuntaliiton keskeisissä strategia-asiakirjoissa. Tämän lisäksi maakuntaliitto olisi erinomainen yhteisprojektien mahdollistaja.* Se voisi koota eri toimijoita kunnista koulutuslaitoksiin ja yrityksiin tekemään yhteistyötä eri ilmastonmuutokseen vaikuttavien sektoreiden parissa.

EU:n seuraavaa rakennerahastokautta (2014–2020) valmistellaan parhaillaan, ja maakuntaliitoissa tunnistetaan komission vähähiilisen talouden painotuksen tarjoamat mahdollisuudet ilmastotyölle. Osassa maakunnista tosin tuotiin esille huoli hyvien ja toteuttamiskelpoisten hakemusten saamisesta, kun taas toisissa maakunnissa vähintään 20 %:n osuuden suuntaaminen vähähiilisen talouden hankkeisiin EAKR-rahoituksen koko potista tuntui hyvinkin helpolta toteuttaa. *Tärkeää on, että maakunnissa valmistaudutaan tulevaan rakennerahastokautteen huolella, ja siellä on tarvittavaa osaamista toteuttamiskelpoisten vähähiilisen talouden hankkeiden laatimiselle, sekä rahoittajalla niiden arvioimiselle.* Tätä työtä auttamaan ympäristöministeriö on julkaissut selvityksen hyvistä hankkeista, joiden tyyppiin EAKR-rahoitusta voisi myöntää (ks. Berninger 2012).

Jos ilmastostrategian toimeenpanoksi lasketaan mikä tahansa maakunnan sisällä tehtävä ilmastoon ja energiaan liittyvä työ, voidaan todeta, että ilmastostrategioiden toimeenpano on hyvin erilaisissa vaiheissa eri maakunnissa. Toimeenpanon vaihe tai aktiivisuus tuntuu olevan kaikessa yksinkertaisuudessaan suoraan verrannollinen siihen, milloin ilmastotyö on aloitettu. Mitä aiemmin - sitä pidemmällä siinä ollaan.

Maakunnallinen ilmastostrategiatyö ei ole ainoa keino, jolla ilmastotyötä saadaan eteenpäin, eikä välttämättä edes se vaikuttavin. Esimerkiksi Tampereella kunnan ilmastotyö on aktiivista, vaikka maakunnallista ilmastostrategiaa ei vielä olekaan. Toinen

selkeä esimerkki on Uusimaa, jossa Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit ovat jo pitkään tehneet ilmastotyötä ilman maakunnallisen ilmastostrategian tukea. Suurten kuntien kohdalla tarve maakunnalliselle koordinaatiolle ei ole yhtä tärkeää kuin pienien kuntien kohdalla, koska ilmastotyötä on mahdollista toteuttaa omien resurssien ja verkostojen kautta aivan eri mittakaavassa kuin pienissä kunnissa. *Maakuntien ilmastotyötä tekevien organisaatioiden (energiatoimistot ja vastaavat) työtä tulisi tukea ja edesauttaa vastaavien toimijoiden muodostumista sinne missä niitä ei jo valmiiksi ole.*

Toimeenpanon edistämiseksi olisi mielenkiintoista kokeilla valtioneuvoston vuoden 2009 ilmasto- ja energiapoliittisessa tulevaisuusselonteossa käytettyä skenaarioprosessia. Tulevaisuusselonteossa käytettiin backcasting -menetelmää luomaan polkuja kohti vähäpäästöistä Suomea. Asetetusta päästövähennystavoitteesta käsin lähdettiin pohtimaan, kuinka tavoitteeseen olisi mahdollista päästä käyttämällä erilaisia politiikkavaihtoehtoja. Valtioneuvosto linjasi tuolloin, että työtä skenaarioiden kehittämiseksi tulee jatkaa. *Skenaarioiden kehittämisen voisi yhdistää Kataisen hallitusohjelman mukaisen tiekartan (kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa) laatimisprosessiin, josta työ- ja elinkeinoministeriö vastaa.* Maakuntien ottaminen mukaan tähän työhön toisi mukanaan monia hyötyjä, kuten koko Suomen näkökulmien huomioiminen, alueellisten toimijoiden sitouttaminen, sekä maakuntien oman ilmastotyön tukeminen.

Maakunnallisissa ilmastostrategioissa hyvin vähälle on jäänyt myös toimenpiteiden vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden arvioiminen. Näitä asioita pohdittiin maakunnissa strategiaprosessien kuluessa, mutta strategioihin nämä pohdinnat eivät ole päätyneet. *Vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden arvioinnille olisi hyvä laatia kansallisella tasolla jonkinlaista ohjeistusta ja suuntaviivoja,* koska tämä työ vaatii paljon erikoisosaamista, jota ei ole jokaiseen maakuntaan tarkoituksenmukaista erikseen hankkia.

Maakunnallisten ilmastostrategioiden seurannan osalta suunnitelmat maakunnissa ovat vielä avoinna. Samoin myös seurannan indikaattorit ja päästölaskelmien aikataulut ovat vielä suuressa osassa maakuntia täsmentämättä. Yhtenäisen seurantan menetelmän luominen voisi vahvistaa maakunnallista ilmastotyötä ja *kansallisella tasolla voitaisiin yhteistyössä maakuntien toimijoiden kanssa kehittää seurannan malli,* joka otettaisiin käyttöön kaikissa maakunnissa.

Maakunnat eivät ole juurikaan tehneet yhteistyötä ilmastostrategioita laatiessaan. *Ilmastotyön jatkolle olisi hyödyksi, jos maakuntien ilmasto- ja energia-asioista vastaavilla virkamiehillä olisi enemmän mahdollisuuksia verkostoitua kollegoidensa kanssa, ja jakaa samalla näkemyksiä myös eri ministeriöiden virkamiesten kanssa.* Tällaisia tilaisuuksia toivottiin muun muassa juuri toimeenpanoon, seurantaan ja toimenpiteiden vaikuttavuuden mittaamiseen liittyen.

6.2

Maakunnallisen ilmastotyön hyödyt ja maakunnallinen ilmastotyö jatkossa

Maakunnallisen ilmastotyön vaikuttavuutta on mahdotonta tässä vaiheessa arvioida, mutta strategiastyöstä on jo nyt nähtävissä ainakin seuraavanlaisia hyötyjä:

- Strategiatyön kuluessa maakunnassa on kartoitettu omaa toimintaympäristöä, sekä ilmastonmuutoksen sille aiheuttamia uhkia.
- Maakunnassa on kartoitettu omia vahvuuksia ja menestyksen mahdollisuuksia, sekä heikkouksia.
- Lähes kaikissa maakunnissa on tehty päästölaskelmat.
- Yleinen ilmastotietoisuus on prosessien myötä kasvanut niin virkamiesten kuin muidenkin toimijoiden osalta.

- Käsitys ilmastotyön kokonaisuudesta on täsmentynyt.
- Strategiatyön kuluessa on pohdittu eri toimijoiden rooleja ja vastuita ilmastotyössä.
- Strategiatyö itsessään sitouttaa siinä mukana olleita toimijoita toimintaan.
- Maakunnissa on nyt poliittisen tason sitoumus ilmastotyön osalta.
- Ilmastostrategiat tarjoavat pohjan toimenpiteiden toteuttamiselle ja toiminnan suuntaamiselle.
- Ilmastostrategiat tarjoavat hyvän pohjan rahoituksen suuntaamiselle.
- Ilmastostrategiatyö on tuonut ilmasto-osaamista maakuntiin ja maakuntaliittoiin.
- Ilmastostrategiatyö on tuottanut tuloksia, joita on käytetty hyväksi myös maakunnan muussa työssä.

Maakunnallisen ilmastotyön jatkosta tai maakuntaliittojen osuudesta siinä ei ole olemassa selkeää yhtenäistä käsitystä. Maakuntaliitot osallistuvat ilmastotalkoisiin jatkossakin maakuntakaavoituksen ja rahoituksen jakamisen kautta, mutta maakunnallisen ilmastotyön koordinaatiota on pohdittu vasta muutamassa maakunnassa. *Maakuntajohtajien tulisi yhdessä pohtia kuinka tästä olisi mielekästä jatkaa.* Tämä selvitys toimii parhaimmillaan keskustelun herättäjänä ja edistää osaltaan maakunnallisen ilmastotyön jatkumista.

Kansallisen ja maakunnallisen tason välille tulisi muodostaa aiempaa paremmat keskusteluyhteydet ja tiedonvälittämisen käytännöt niin johdon, kuin virkamiestenkin välille. Eräs maakuntajohtaja esitti kuvaavan vertauksen koskien kansallista suunnittelujärjestelmää ja tiedonvälitystä, jota voidaan soveltaa myös ilmastopolitiikkaan. Vertausta voidaan kutsua vaikka ”ilmastopolitiikan pelikentäksi”:

”Jos peli, mitä nyt pelataan, on jalkapallo - pitäisi tietää minkä kokoisella kentällä pelataan, millä peliajalla, millä säännöillä, ja sitten pitäisi antaa pelaajille mahdollisuus pelata näillä säännöillä.

Nyt voi olla hieman epäselvyyttä minkä kokoinen se kenttä oli, ja voi olla että on erilaisia sääntötulkintoja. Lisäksi kentällä juoksee erilainen määrä tuomareita, jotka joskus viheltää virheen ja joskus ei.”

7 Lopuksi

Selvää on, että kansallisessa ilmasto- ja energiastrategiassa esitetty valtioneuvoston edellytys maakunnallisten ilmastostrategioiden laatimisesta on saanut aikaan maakunnallisen ilmastotyön etenemisen strategiavaiheeseen.

Nyt edessä oleva haaste on kuitenkin tätä mittavampi. Ilmastostrategioista tulee päästä käytännön toimintaan.

Ehdotuksia jatkotutkimukselle

Alueellisen ilmastotyön kokonaisuuden selvittämiseksi tarvitaan lisätutkimusta. Alla muutamia ehdotuksia.

1. Ilmastopolitiikan valtavirtaistuminen maakunnissa. Onko ilmastopolitiikka tullut osaksi maakuntien työtä ilmastostrategioiden tekemisen myötä?
2. Maakuntasuunnitelmat ja -ohjelmat ilmastopolitiikan työvälineinä. Miten nämä asiakirjat ohjaavat ilmastotyötä nyt ja voisiko näitä suunnittelua ohjaavia asiakirjoja käyttää tehokkaammin ilmastotyön tarpeisiin?
3. Kuinka maakuntakaavoitus tukee ilmastotavoitteita? Kehittämissuhteita.
4. ELY-keskusten näkemys maakunnallisesta ilmastostrategiatyöstä. Miten ELY-keskusten ja maakuntaliittojen ilmastotyö toimisi parhaalla mahdollisella tavalla yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi? Mikä olisi luonteva roolijako?
5. Kuntien näkemys maakunnallisesta ilmastostrategiatyöstä. Miten kunnat voitaisiin paremmin integroida maakunnallisiin prosesseihin? Miten kunnat saisivat parhaan mahdollisen tuen maakuntatason ilmastotyöstä omalle ilmastotyölleen?
6. Kuntien yhteistyö ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Tekevätkö kunnat yhteistyötä jollakin sektorilla? Voisiko maakuntaliitto tukea tällaista toimintaa?
7. Yritykset osana maakunnallista ilmastostrategiaprosessia ja ilmastotyötä. Miten yritykset voisivat parhaalla mahdollisella tavalla tukea maakunnallista/kunnallista ilmasto-työtä ja saada siitä tukea omalle yritystoiminnalleen?
8. Kuntalaiset osana maakunnallista ilmastotyötä. Mitkä ovat parhaat käytännöt kuntalaisten osallistamiselle maakunnalliseen ilmastotyöhön? Parhaat käytännöt.
9. Valtionhallinnon ja maakunnallisen tason dialogit. Nykyiset toimintatavat ja uudet menetelmät.

LÄHTEET

MAAKUNNALLISET ILMASTOSTRATEGIAT

Etelä-Karjalan ilmasto- ja energiaohjelma (2012). Etelä-Karjalan liitto. Luonnos lokakuu 2012.
Kainuun ilmastostrategia 2020. (2011). Kainuun maakunta – kuntayhtymä. Kajaani.
Keski-Pohjanmaan ilmastostrategia 2012–2020. (2011). Kokkolan kaupunki. 13.10.2012. <<http://kokowww.kokkola.fi/kokkola/Dynjulk/kokous/20113537-4-54098.PDF>>.
Keski-Suomen ilmastostrategia 2020. (2011). Keski-Suomen liitto. Jyväskylä.
Kymenlaakson ilmasto- ja energiastrategia 2011–2020. (2012). A:48. Kymenlaakson liitto.
Lapin ilmastostrategia 2030. (2011). Lapin liitto 27/2011. Rovaniemi.
Paikallisesti – Uusiutuvasti – Vietävän tehokkaasti. Pohjois-Karjalan ilmasto- ja energiaohjelma 2020. (2011). Julkaisu 145. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto.
Pohjois-Pohjanmaan ilmastostrategia. (2010). Pohjois-Pohjanmaan liitto.
Päijät-Hämeen ilmasto- ja energiaohjelma. (2012). Päijät-Hämeen liitto A196.
Satakunnan ilmasto- ja energiastrategia. (2012). Sarja A:301. Satakuntaliitto.
Varsinais-Suomen energiastrategia 2020. (2010). Varsinais-Suomen ELY-keskus. 12/2010.
Varsinais-Suomen ilmastostrategia 2020. Ilmastonmuutoksen hillintä ja muutokseen sopeutuminen. (2010). Valonia. Varsinais-Suomen kestävän kehityksen ja energia-asioiden palvelukeskus.

MUUT LÄHTEET JA AINEISTOT

Berninger, Kati (2012). Selvitys vähähiilisen yhteiskunnan temaattisesta tavoitteesta EU:n rakennerahastojen ohjelmatyössä kaudella 2014–20. Selvitys ympäristöministeriölle. Julkaisematon.
Heikkilä, Markku (2009). Kiotosta Kööpenhaminaan. EU, Suomi ja ilmastonmuutos. Nro 195/2009 Ulkoasianministeriön Eurooppatiedotus.
Himanen, Inkeröinen, Latola, Väisänen ja Alasaarela (2012). Analysis of Regional Climate Strategies in the Barents Region. Reports of the Ministry of the Environment.
Hyvinvointia energiasta. Pohjois-Pohjanmaan energiastrategia 2015 (2007). Pohjois-Pohjanmaan liitto.
Kainuun maakuntasuunnitelma 2025 (2005). Uusiutuva Kainuu. Kainuun maakunta -kuntayhtymä.
Kerkkänen, Anu (2011). Kuntien luottamushenkilöiden ja virkamiesten näkemyksiä ilmastokysymyksestä. Yhteenveto luottamushenkilöille ja virkamiehille tehdyn kyselyn tuloksista. Kuntaliitto.
Kerkkänen, Anu (2010). Ilmastonmuutoksen hallinnan politiikka. Kansainvälisen ilmastokysymyksen haltuunotto Suomessa. Acta Universitatis Tamperensis; 1549, Tampere University Press, Tampere 2010.
Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2030 ja maakuntaohjelma 2011–2014 (2010). Elinvoimainen kestävän kasvun maakunta. Keski-Pohjanmaan liitto.
Keski-Suomen maakuntasuunnitelma 2030 (2010). Yhteistyön, yrittäjyyden ja osaamisen Keski-Suomi. Keski-Suomen liitto.
Koski, Ulla (2012). Rakennerahastokauden ilmastopainotukset. Esitys ympäristöhallinnon koulutuspäivillä 30.10.2012. <https://syke.etapahtuma.fi/eTaika_Tiedostot/2/TapahtumanTiedostot/744/Rakennerahastokauden%20ilmastopainotukset%20%20Ulla%20Koski.pdf>.
Kuntaliitto (2012a). Kunnat.net. Maakuntien liitot. 11.11.2012. <<http://www.kunnat.net/fi/kunnat/maakunnat/Sivut/default.aspx>>.
Kuntaliitto (2012b). Tiedote. Kuntien ilmastotyölle tukea ja ohjausta. Julkaistu 8.11.2012. <<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2012/11/Sivuti/kuntien-ilmastotyolle-tukea-ja-ohjeistusta.aspx>>.
Kymenlaakson maakuntasuunnitelma 2005–2015 (2005). Kymenlaakson liitto.
Kyoto Protocol (1998). Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change. 7.5.2012. <<http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>>.
Lapin maakuntasuunnitelma 2030 (2009). LAPPI - Pohjoisen luova menestyjä. Lapin liitto.
Lohilahti, Hanne., Timo J. Hokkanen, Juha Aho, Taneli Kolström & Anna Mustonen (2009). Ilmastonmuutos Pohjois-Karjalan mahdollisuutena. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto.
LVM (2012). Kilpailukykyä ja hyvinvointia vastuullisella liikenteellä. Valtioneuvoston liikennepoliittinen selvitys eduskunnalle 2012. Ohjelmia ja strategioita 2/2012. Liikenne- ja viestintäministeriö.
Mattsson, Lotta (2012). Selvitys kuntien ilmastotyöstä. Kuntaliitto, Helsinki.
MMM (2005). Ilmastonmuutoksen kansallinen sopeutumisstrategia. MMM:n julkaisu 1/2005.
Pirkanmaan energiaohjelma (2007). Pirkanmaan liiton julkaisu D 87. Pirkanmaan liitto.
Pirkanmaan ELY-keskus (2012). Pirkanmaan ELY-keskuksen strateginen tulossopimus vuosille 2012–2015. 1.12.2012.

http://www.ely-keskus.fi/fi/ELYkeskukset/pirkanmaanely/Tehtavatjatoiminta/suunnittelujaseuranta/Documents/2012/pirkanmaan_ely-keskus_strateginen_tulosopimus_2012-2015.pdf.

Pohjois-Karjalan bioenergiaohjelma 2015 (2007). Julkaisu 105. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto.

Pohjois-Karjalan ELY-keskus (2012). Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen strateginen tulosopimus vuosille 2012–2015. 1.12.2012. <http://www.ely-keskus.fi/fi/ELYkeskukset/pohjoiskarjalanely/Documents/Strateginen%20tulosopimus.pdf>.

Pohjois-Karjalan strategia 2030 (2010). Maakuntasuunnitelma. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto.

Pohjois-Pohjanmaa - Nuorten maakunta (2010). Maakuntasuunnitelma 2030 - Maakuntaohjelma 2011–2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto.

Pohjois-Savon ELY-keskus (2012). Pohjois-Savon ELY-keskuksen strateginen tulosopimus vuosille 2012–2015. 1.12.2012. http://www.ely-keskus.fi/fi/ELYkeskukset/pohjoissavonely/Tehtavatjatoiminta/Documents/PS_ELY_strateginen%20tulosopimus_2012-2015.pdf.

Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (2010). PÄIJÄT-HÄME 2035. Päijät-Hämeen liitto. Satakunnan tulevaisuuskäsikirja 2035 (2012). Satakuntaliitto.

Savikko, Riitta (2009). Ilmastopolitiikasta Suomen kunnissa. Kuntaliiton kysely ilmastopolitiikasta Suomen kunnissa kesällä ja syksyllä 2009. Loppuraportti. 5.11.2012. http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/tyy/ilmastonmuutos/Documents/Ilmastopolitiikasta_Suomen_kunnissa_loppuraportti_100114.pdf.

Sorvali, Jaana (2012). Maakuntien sopeutuminen ilmastonmuutokseen. Selvitys maa- ja metsätalousministeriölle. Julkaisematon.

TEM (2008a). Työ- ja elinkeinoministeriö. Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia sivusto. 7.5.2012. <http://www.tem.fi/index.phtml?s=2542>.

TEM (2008b). Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 6. päivänä marraskuuta 2008. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 36/2008.

Tilastokeskus (2012). Suomen kasvihuonekaasupäästöt 1990–2010. 2. Korjattu painos. Tilastokeskuksen katsauksia 1/2012. Tilastokeskus.

Uudenmaan ELY-keskus (2012). Uudenmaan ELY-keskuksen strateginen tulosopimusehdotus vuosille 2012–2015. 1.12.2012. http://www.ely-keskus.fi/fi/ELYkeskukset/uudenmaanely/Tehtavatjatoiminta/suunnittelunjaseurannanasiakirjat/Documents/UUDELY_strateginentulosopimusesitys20122015.pdf.

Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelma 2030 – Maakuntaohjelma 2011–2014 (2010).

Kompassi tulevaisuuteen. Varsinais-Suomen liitto.

VNK (2012a). Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelma. Valtioneuvoston kanslia. 14.11.2012. <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>.

VNK (2012b). Ilmasto- ja energiapolitiittinen tulevaisuusselonteko. Maakunnat ilmastotalkoissa. <http://vnk.fi/hankkeet/tulevaisuusselonteko/tapahtumat/fi.jsp#maakunnat>.

VNK (2009). Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko ilmasto- ja energiapolitiikasta: kohti vähäpäästöistä Suomea. VNS 8/2009. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja28/2009. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.

VNK (2007). Valtioneuvoston tulevaisuusselontekotyön kehittämismahdollisuuksia. VNS 3/2007. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja3/2007. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.

Volk, Raija (2008). Ilmastopolitiikka ja alueet. Selvitys Vanhasen II hallituksen tulevaisuusselontekoa varten. VNS 23/2008. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 23/2008. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.

Wolkinger, Brigitte et al. (2012). Implementing Europe's climate targets at the regional level. Climate Policy, 12(6), 667-689.

YM (2012). ELY-keskusten toiminnalliset tulosopimukset ympäristöministeriön toimialan tehtävistä. 1.12.2012. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=13187&lan=fi>.

YM (2011). Suomen ilmastopolitiikan toimijat. Ympäristöministeriö. 8.5.2012. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=21047&lan=fi>.

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Ympäristöministeriö Ympäristönsuojeluosasto		Julkaisu-aika Joulukuu 2012	
Tekijä(t)	Jaana Sorvali / Jocean			
Julkaisun nimi	Maakunnalliset ilmastostrategiat – Haasteesta mahdollisuudeksi			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Ympäristöministeriön raportteja 27/2012			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut				
Tiivistelmä	Selvitys tarjoaa yleiskuvan maakuntien ilmastotyöstä ja esittää kehitysehdotuksia alueelliselle ilmastotyölle. Maakunnat ovat vastanneet aktiivisesti vuoden 2008 pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategian linjaukseen alueellisten ilmastostrategioiden laatimisesta. Lokakuussa 2012 oli 18 maakunnasta kymmenellä valmis strategia ja kuudessa valmistelutyö oli käynnistetty. Kahdessa maakunnassa ilmasto- ja energiapolitiikkaa käsitellään osana maakunnan muuta ohjelmallista työtä. Maakuntien ilmastostrategioilla ei ole ollut yhtenäistä ohjausta, mikä osaltaan selittää strategioiden erilaisuutta. Miltei kaikissa maakunnissa on laadittu arvio kasvihuonekaasupäästöjen määrien kehittymisestä, jonka perusteella on asetettu vähentämistavoite. Arviointi- ja laskentamenetelmät eivät ole yhtenäisiä. Jokainen maakunta on laatinut oman näköisensä strategian, joka kuvaa maakunnan tahdonilmausta ilmasto- ja energia-asioissa. Maakunnat ovat myös hakeneet itselleen sopivimmat toimintakeinot. Ilmastostrategiatyö on tuonut ilmasto-osaamista maakuntaliittoihin. Osallistava ja keskusteleva valmistelu on tuonut keskeisiä toimijoita osaksi prosessia, ja yleinen ilmastotietoisuus maakunnissa on kasvanut. Selvitys tunnistaa toimeenpanon maakuntien ilmastostrategioiden keskeiseksi haasteeksi. Saatua osaamista, muodostettuja verkostoja ja jo laadittuja linjauksia ja suunnitelmia voidaan nyt viedä eteenpäin. Seuraavan rakennerrahastokauden ilmastopainotukset luovat tähän osaltaan mahdollisuuksia. Maakuntien ilmastoasiantuntijoiden yhteistyön kehittäminen, päästölaskennan yhdenmukaisuuden vahvistaminen ja maakuntaliittojen ilmastoyhteistyötä katalysoivan roolin hyödyntäminen ovat esimerkkejä selvityksen keskeisistä ehdotuksista jatkotyölle.			
Asiasanat	ilmastostrategiat, maakunnat, ilmastopolitiikka			
Rahoittaja/ toimeksiantaja				
	ISBN 978-952-11-4119-5 (PDF)		ISSN 1796-170X (verkkoj.)	
	Sivuja 51	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	
Julkaisun myynti/ jakaja	www.ymparisto.fi > Ympäristöministeriö > Julkaisut > Ympäristöministeriön raportteja -sarja			
Julkaisun kustantaja	Ympäristöministeriö			
Painopaikka ja -aika	Helsinki 2012			

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet Miljövårdsavdelningen	Datum December 2012
Författare	Jaana Sorvali / Jocean	
Publikationens titel	Maakunnalliset ilmastostrategiat – Haasteesta mahdollisuudeksi Landskapens klimatstrategier – från projekt till möjlighet	
Publikationsserie och nummer	Miljöministeriets rapporter 27/2012	
Publikationens tema		
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt		
Sammandrag	Utredningen ger en överblick över landskapens klimatstrategiarbete och presenterar utvecklingsförslag för det fortsatta arbetet. Landskapen har aktivt svarat på riktlinjerna i 2008 års långsiktiga klimat- och energistrategi när det gäller utarbetande av regionala klimatstrategier. I oktober 2012 hade tio landskap av 18 gjort upp en färdig strategi, och i sex landskap hade arbetet påbörjats. I två landskap behandlas klimat- och energipolitiken som en del av landskapets övriga programarbete. Landskapens klimatstrategier har inte styrts enhetligt, vilket delvis förklarar det faktum att strategierna är olika. I nästan alla landskap har det bedömts hur mängderna växthusgasutsläpp kommer att utvecklas, och på basis av detta har det satts upp minskningsmål. Bedömnings- och kalkylmetoderna är inte enhetliga. Varje landskap har utarbetat en egen strategi som beskriver landskapets viljeyttring i klimat- och energifrågor. Landskapen har också tagit till sig de verksamhetssätt som de bedömt vara lämpligast. Klimatstrategiarbetet har bidragit till att landskapsförbunden ökat sitt klimatkunskande. Den deltagande och diskuterande beredningen har gjort att centrala aktörer införlivats i processen, och den allmänna klimatmedvetenheten i landskapen har ökat. Utredningen visar att den centrala utmaningen är själva genomförandet av landskapens klimatstrategier. Den kunskap som erhållits, de nätverk som bildats och de riktlinjer och planer som redan har skissats upp kan nu behandlas vidare. Tyngdpunkterna i klimatfrågor under nästa strukturfondsperiod ger för sin del möjligheter till detta. Bland utredningens centrala förslag för det fortsatta arbetet nämns exempelvis förbättrat samarbete mellan landskapens klimatexperter, större enhetlighet i utsläppsberäkningarna och utnyttjande av landskapsförbundens roll som katalysator i klimatsamarbetet.	
Nyckelord	Klimatstrategier, landskapen, klimatpolitik	
Finansiär/ uppdragsgivare		
	ISBN 978-952-11-4119-5 (PDF)	ISSN 1796-170X (online)
	Sidantal 51	Språk Finska
		Offentlighet Offentlig
Beställningar/ distribution	www.ymparisto.fi > Ympäristöministeriö > Julkaisut > Ympäristöministeriön raportteja -sarja	
Förläggare	Miljöministeriet	
Tryckeri/tryckningsort och -år	Helsingfors 2012	

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	Ministry of the Environment Environmental Protection Department	<i>Date</i> December 2012
<i>Author(s)</i>	Jaana Sorvali / Jocean	
<i>Title of publication</i>	Maakunnalliset ilmastostrategiat – Haasteesta mahdollisuudeksi Regional climate change strategies – from challenges to opportunities	
<i>Publication series and number</i>	Reports of the Ministry of the Environment 27/2012	
<i>Theme of publication</i>		
<i>Parts of publication/ other project publications</i>		
<i>Abstract</i>	The report provides an overview of the work on regional climate change strategies and recommends proposals for future work. The regions have responded actively to aligning regional climate change strategies with the 2008 long-term climate and energy strategy. By October 2012, ten regions out of 18 in total had completed their work on a climate change strategy and six regions have started to prepare theirs. In two regions, policies on climate change and energy are treated as part of the other programme work in the region. The work on regional climate strategies has not had any coherent steering, which helps in part to explain the diversity of the strategies. Almost all regions have assessed trends in greenhouse gas emissions and the reduction targets are based on these assessments. However, the evaluation and calculation methods have not been uniform. Each region has prepared its own distinct strategy, which describes its own 'state of will' on climate change and energy issues. Regions have also sought out the most suitable means of action. The work on a climate change strategy has brought with it climate change expertise in the regional councils. Key players were included in the preparatory process through open participation and discussions. At the same time, general awareness of climate change issues has grown in the regions. The report identifies the implementation of the regional climate change strategies as a key challenge. The acquired know-how, networks, and the already established policies and plans can now be taken forward. The emphasis on climate change issues in the EU structural funds for the period of 2014 to 2020 creates opportunities for implementation. Examples of key proposals in the report for further work are enhancing cooperation between regional climate change experts, reinforcing the uniformity of emission calculations and strengthening the regional councils' role as catalysts for climate change action.	
<i>Keywords</i>	Climate change strategies, regions, climate policy	
<i>Financier/ commissioner</i>		
	ISBN 978-952-11-4119-5 (PDF)	ISSN 1796-170X (online)
	<i>No. of pages</i> 51	<i>Language</i> Finnish
		<i>Restrictions</i> For public use
<i>For sale at/ distributor</i>	www.ymparisto.fi > Ympäristöministeriö > Julkaisut > Ympäristöministeriön raportteja -sarja	
<i>Financier of publication</i>	Ministry of the Environment	
<i>Printing place and year</i>	Helsinki 2012	

Maakunnat ovat vastanneet aktiivisesti vuoden 2008 pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategian linjaukseen alueellisten ilmastostrategioiden laatimisesta. Lokakuussa 2012 oli 18 maakunnasta kymmenellä valmis strategia ja kuudessa valmistelutyö oli käynnistetty. Kahdessa maakunnassa ilmasto- ja energiapolitiikkaa käsitellään osana maakunnan muuta ohjelmallista työtä.

Maakuntien ilmastostrategioilla ei ole ollut yhtenäistä ohjausta, mikä osaltaan selittää strategioiden erilaisuutta. Miltei kaikissa maakunnissa on laadittu arvio kasvihuonekaasupäästöjen määrien kehittymisestä, jonka perusteella on asetettu vähentämistavoite. Arviointi- ja laskentamenetelmät eivät ole yhtenäisiä.

Jokainen maakunta on laatinut oman näköisensä strategian, joka kuvaa maakunnan tahdon- ilmausta ilmasto- ja energia-asioissa. Maakunnat ovat myös hakeneet itselleen sopivimmat toimintakeinot. Ilmastostrategiatyö on tuonut ilmasto-osaamista maakuntaliittoihin. Osallistava ja keskusteleva valmistelu on tuonut keskeisiä toimijoita osaksi prosessia, ja yleinen ilmastotietoisuus maakunnissa on kasvanut.

Selvitys tunnistaa toimeenpanon maakuntien ilmastostrategioiden keskeiseksi haasteeksi. Saatua osaamista, muodostettuja verkostoja ja jo laadittuja linjauksia ja suunnitelmia voidaan nyt viedä eteenpäin. Seuraavan rakennerahastokauden ilmastopainotukset luovat tähän osaltaan mahdollisuuksia. Maakuntien ilmastoasiantuntijoiden yhteistyön kehittäminen, päästölaskennan yhdenmukaisuuden vahvistaminen ja maakuntaliittojen ilmastoyhteistyötä katalysoivan roolin hyödyntäminen ovat esimerkkejä selvityksen keskeisistä ehdotuksista jatkotyölle.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

ISBN 978-952-11-4119-5 (PDF)
ISSN 1796-170X (verkkokj.)